

GÜLƏR ELDARQIZI

BURULĞAN

(roman)

O, mənim saç ustam idi. Əksər qadınlar bunu bilir ki, insan gözəllik salonunda dincədir, stresdən bir az uzaq olur. Salon nədənsə xanımlarda qaribə, bən-zərsiz ab-hava yaşadır. O, hər gəlişimdə saçımı səliqə ilə yuyur, darayır, kəsim edir, və ya boyayırdı. Və hər dəfə də həyatı ilə bağlı maraqlı söhbətlər edir, başına gəlmiş hadisələrdən danışırdı. Onun həyatı mənim diqqətimi cəlb etdi. O, danışdıqca mən dinləyir, bəy-nimlə nələrişə kəşf edirdim. Getdikcə onun söhbətlə-rinə marağım artdı. Mən də öz növbəmdə şəxsi sual-lar verməyə başladım və belə qərara gəldim ki, bu qa-dının həyatını yazım. Amma o, bunu bilmədi...

Müəllifdən

(Əvvəli ötən saylarda)

İş çox ağır idi. İlkən bütün bunlara alışmasa da öh-dəsindən gəlməyə çalışırdı. Hər səhər yerin altına -dəriniyyə düşür, axşamüstü də yorğun və gərkəmsiz halda yenidən yuxarı qalxırdı. Aşağı enərək onu va-himə basır, yuxarı qalxdıqda isə sanki yuxuda ölüb, yenidən dirilən insan kimi - qaranlıq kabusdan qurtul-duğunu, azadlığa çıxdığını zənn edirdi. Şaxtada keçən iş günləri elə kömür kimi də qara idi. İstirahət günlə-ri isə yaxşı dincəldirilirdi. Buradan aldığı yüksək emək haqqı ona qürbətlin acılarını unutturur, yaxşı yaşama-sı üçün imkan yaradırdı. Lena hamilə olduğu üçün işə getmirdi. Ərinin qayğısına qalır, ev işləri ilə məşğul olurdu. İlkən çox yaxşı rəftar edirdi. İstirahət günlə-ri birlikdə şəhəri dolanır, öylənirdilər. Donetsk çox gözəl şəhər idi. Şəhər demək olar ki, hər tərəfdən qı-zıl güllərlə əhatə olunmuşdu. Şaxta şəhəri sayılan bu məkandan heç vaxt kömür iysini hiss etmək olmazdı. Şəhərdən qızıl güllərin etri gəlirdi. Məhz bu üzdən

şəhəri "Qızıl güllər şəhəri" adlandırıldılar. Geniş kü-çələrdən məhəbbət yağırdı. İnsanları çox səmimi idi. Əcnəbi olmasına baxmayaraq İlkənə qarşı xoş münasibət bəsləyirdilər. Amma yenə də İlkən içində bir boşluq var idi. Elə bil ki, nə işə çatmırdı. Axı nə? Hə, bu Vətən yanğısı idi. Dünyanın harasında olursansa ol, günlərin xoş keçmiş olsa da, bir gün vətən yanğısı ruhunu yandıracaq. Özünü unudulmuş, atılmış biri ki-mi hiss edəcəksən. Sonda vətənə dönmüş olsan da, həyatının qürbətə sərf olunan illəri ömrünün itirilmiş illəri kimi yadda qalacaq...

Bir neçə ay keçəndən sonra İlkən oğlu dünyaya gəldi. Uşağa ən çox sevdiyi adı - Elçin adını qoydu. Amma ailənin sevinci uzun sürmədi. Şəhərdə baş ve-rən ixtişaşların onların da sakit yaşayışına öz təsirini göstərdi. Bir müddət şaxtada işlər dayandı. Bu azmış kimi müdafiə və təhlükəsizlik üçün camaatın əksəri-yəti binaların üfunətli zirzəmilərində məskunlaşmalı oldular.

Hadisələr günü-gündən gərginləşirdi. Artıq neçə gün idi ki, top-tüfəng səsinə eşiyə çıxmaq olmurdu. İlkən də, elə Səlimin özü də bütün camaat kimi donub qalmış, bu ixtişaşların nə zaman bitəcəyi günü gözlə-yirdilər. Hadisələr isə günü-gündən yaxşılaşma doğru yox, əksinə, daha da pislə doğru inkişaf edirdi. Ən pi-si isə eyni dənə mənsub olan insanların bir-birinə si-lah açması idi.

Şəhər sakinləri qorxu, vahimə içində idilər. Sima-larda əvvəlki cizgilərdən əsər-əlamət yox idi. Dinc, sakit şəhər birdən-birə səs-küyə məruz qalmışdı. Mü-haribə ən qorxulu sözdür. Adı çəkiləndə insanın tü-kələri ürpenir. Top-tüfəng səsi gələn məkanda göz yaş-ları axar. Göz yaşları axıdılan məkanda isə səadət ol-maz. İndi şəhərin gündüzü də gecəyə oxşayırdı. Qara

tüstü buludlarla ittifaq bağlamışdı.

İstər ailədə, istərsə dövletdə chtiayt öldən vermək olmaz. Ailənin chtiayt pul, dövletin chtiayt silah - sursatdır. Baxmayaraq ki, Ukrayna iyirmi üç il müstəqil yaşamışdı, ordu quruculuğu yox idi. Hərbi anbarlarda olan silah-sursat, hərbi texnika xarici dövletlərə satılmışdı. Bununla da dünyanı böyük silah ixracatçıları arasında yer almış, ad qazanmışdı. Hazırda mövcud olan silah-sursatlar isə Sovet Ordusunun anbarlarında qalanlar idi. İstifadəyə yararlı olan artilleriya qurğuları, tanklar və döyüş maşınlarının ekseriyəti satıldığı üçün Ukrayna qəfil baş verən müharibəyə hazır deyildi, ordunu texnika ilə təchiz etmək imkanı çətin idi. Amma o xalqın, vətəninin müdafiəsinə qalxdı. Ukraynanın cənub-şərqində Rusiyameyilli qüvvələrlə Ukrayna ordusu arasında gizli təzad yaranmışdı. Ukrayna silahlı qüvvələrinin tərkibinə Milli Qvardiya, nizami ordu hissəsi və könüllülər batalyonu daxil idi.

Ailələrdə konfliktlər, hərc-mərclik baş versə də, ən son anda, dağılma ehtimalında böyük sənələrini qa-bağa verər, çətin günlər yaşamış olsalar da ailənin dağılmasına imkan verməzlər. Bunu ya el qınağı, ya abır-həya, ya da əsil-nəsil söhbəti ilə əlaqələndirmək olar. Ən əsası isə ailəni bir-birinə bağlayan qırılmaz tellərdir. Qırılan tellər nə vaxtsa, hardasa yenidən birləşəcək. Əti sümükdən ayırmaq olmaz. Dövletin həyatı da ailə həyatı kimidir. Kənarın təzyiqi olanda isə hər şey unudular və birlik yaranar. Vətən sevgisi birliyi.

Günlər ötürdü. Elxan Aynura yaxınlaşmağa cəhd etməsə də tez-tez yaşadığı binanın yaxınlığına gedir, onu təqib edirdi. İndi sadəcə, onu uzaqdan görməklə təsəlli tapırdı. Aynurun sağalmasında, birdən-birə ayağa qalxıb səhətinin əvvəlki kimi yaxınlaşmasında Fərruxun çox böyük köməyi oldu. Onun belə tezliklə sağalması Aydınla Simuzərin təəccübünə səbəb oldu. Amma sevinir, susur, qızı artıq sorğu-suala tutmurdular. Aynur iş yerini də dəyişdi. Başqa bir gözəllik salonunda işə düzəldi. Bu salon yaşadığı evə o qədər də uzaq deyildi. İşlə başını qatıb gününü keçirirdi, olanları unumağa çalışırdı. İnsanın ən kədərli anlarında mütləq dərindən bölüşəcəyi, güvənəcəyi bir sirdaşı olmalıdır. Öz-özünə danışmaq insanı yorar, hətta ruhi xəstəliyə də yol açır bilər. Fərrux böyük bir fəlakətin qarşısını aldı. İndi tez-tez onlara gəlir, Aynurla ünsiyyətə olurdu. Onun gəlişi toy-bayrama çevrilirdi. Aydın hətta zarafatla onu "Xilaskar" adlandırmışdı.

-Hə, deməli belə. Danışdığımız kimi. Yaxınlaşa-caqsan mənə və çiçəkləri uzadacaqsan. Bir az daya-

nıb söhbət edəcəyik və sonra yanağımdan öpüb uzaq-laşacaqsan, - plan qururdu Aynur və Fərruxa məqsə-dini izah edirdi.

-Yaxşı. Nə deyirsən onu da edərim. Ancaq unut-ma ki, mən gələcəyin hökimiyəm. Sənin o hoqqabaz Elxan kimi aktyorluq istedadım yoxdur.

-Eh... Nə deyirəm, onu da elə də. Necə alınarsa, alınsın. Əsas odur ki, Elxan qışqansın. Bəlkə, o ifritə-dən uzaqlaşar.

-Deməli, Elxanı qaytarmaq istəyirsən? Hələ də onu sevirsen? - Fərrux məəttəl halda gözlerini bərəldi. Bu neçə gün ərzində Aynura qarşı nə isə qəribə hisslər keçirmiş olsa da bu bərədə düşünmək istəmir, düşündüyü anda isə tez fikirləri özündən uzaqlaşdır-mağa çalışırdı. "Bu təcrübədi. Sadəcə, təcrübə. Hə-kim ilə pasienti arasındakı münasibət və eyni zaman-da mənim gələcək uğurlarımla ilk təcrübələrimdən bi-ri", - belə düşündürdü.

-Qaytarmaq məsələsi deyil, intiqam almaq istəyi-rəm. O, mənə necə yandırsa, elə də yanmalıdır. Tək qalmalıdır. Əzab çəkməlidir. Əgər az da olsa vicdanı qalibsə...

Aynur Elxanı necə uşağ kimi onu izləyib, pusdu-ğunu bilirdi. Özünü görməməzliyə qoymuş olsa da Elxanın bu hərəkətlərindən xüsusi həzz alırdı. Bilirdi ki, Elxan barışmaq istəyir. Amma fikrində qəti idi. Ona nifrət edirdi. O üzəndən bu səhər Fərruxa qurduqları səhnə lap üyüyəndən oldu. İstəyirdi Elxan da onun kimi əzab çəksin, qışqansın, alçalınsın... Və istədiyinə nail oldu. Aynuru yad oğlanla görün Elxan dözməyib ona zəng vurdu.

-Salam, Aynur.

-Salam. Nədir? Nə olub? Niyə zəng vurmusan?

-Danışmalıyıq.

-Eşidiyəm. Vaxtım azdır.

-Məni bilib-ələ üzürsən?

-Dedim axı, vaxtım azdır.

-Kimdir o əclaf? - Elxan səsinin tonunu yuxarı qal-dırdı.

-Əclaf sənin kimi olur. Qadın hesabına yaşayan ax-maq.

-Səndən söz soruşdum... - Elxan hirsələnərək səsi-ni bir az da yuxarı qaldırdı.

-Qışqırma. Sənin uşağın deyiləm. Fərruxdur. - Ay-nur "Fərrux" sözünü xüsusi istehza ilə dedi.

-Fərrux kimdi? Adını elə dedin ki, elə bil Fərruxu tanıyıram.

-Dayım oğludur. Gələcək nişanlım.

-Nə? - gözləri bərəldi, hətta inandı da. Yumşal-maqdan başqa çərəsi qalmadığını hiss etdi. - Aynur,

qurban olum, etmə belə. Məni incitmə, üzr istəyirəm. Səninlə çox kobud danışdım. Amma inan ki, səni hələ də sevirəm.

-Sənin sevgin mənə lazım deyil. Get, o qarını sev. Qarışma həyatıma. - Aynur bir az susduqdan sonra nə fikirləşdisə sözüünə davam etdi. - Bu arada, səni yaxınlarda Fərruxla toyuma dəvət edəcəyəm. Hər halda düşməni kimi ayrılmığımızı istəmirəm. Axı, hər nə olubsa, dost olmuşuq, çörək kəsmişik.

-Başın xarab olub sənin? Nə toy? İndi mənim bu pis vəziyyətimdən istifadə edib, başqasına, daha varlı oğlana ərə gedirsən? Deməli, sənin sevgin yalan imiş? Səni mən yox, var-dövlət maraqlandırmış.

Aynur artıq dedikləri barədə izahat vermək istəmirdi. Elxanın qısqançlığı nəyə desən dəyərdi. Ən əsası isə o idi ki, onu yalançı sevgilisinin mövcudluğuna inandırmışdı.

-Nə isə, çox danışı bilmirəm. Sağ ol! Fərruxla nişanlanmağıma isə mən yox, valideynlərim qərar verib.

-Öldürəcəyəm onu!

Onun son dediyi sözləri çitmədi Aynur. Bu telefon danışığından sonra içində bir rahatlıq hiss etdi. Şəm yeməyini yedikdən sonra havasını dəyişmək üçün həyətə düşdü və yavaş-yavaş addımlayaraq Fərruxun tövsiyə etdiyi sözləri sakitcə təkrarladı. "Mən özümü çox sevirəm. Mən özümü çox sevirəm..."

Həyat Elxanı çox sıxdı. Bəlkə də indiki vəziyyəti bu yaşına qədər yaşadıklarının ən acınacaqlısı idi. Elə hey vurmuxur, hara gedəcəyini, nə edəcəyini bilmirdi. İçində sevgi ilə yanaşı nə isə qərribə hisslər də var idi. Amma nə? Bilmirdi onun adını. Düşünür, düşünür, düşündükcə də fikirləri qarışır, heç bir qənaətdə gələ bilmirdi. Bibixanım da İmranın xəstəliyi ilə əlaqədar tez-tez evində gecələməli olurdu. "İçki! Hə, içki içmək və bir az olanları müvəqqəti olsa da unutmaq". Belə düşündü Elxan və dostunu aradı.

-Rauf, hardasan?

-Evdə. Nə olub?

-Çox sıxılıram. Bir az içmək istəyirəm. Bəlkə hardasa oturmaq? Günorta yeməyini də yeməmişəm. Bir də ki, sənə deyiləsi bezi sözlərim var.

-Nə oldu? Bənişmədin Aynurla?

-Gəl, danışaram.

-Yaxşı, çıxıram.

Birlikdə dənizkənarı parka getdilər. Xəzərin ləpələri sakit-sakit, küləyin istiqamətinə uyğun yığılanırdı. Hava azca dumanlı olsa da uzaqdan bayraq meydanı açıq-aydın görünürdü. Ətrafda adamlar çox idi, gəzişir, söhbət edirdilər. Bakının bu gözəl dənizkənarı

parkı insanların dinclik məskəni idi. Burada dördlər müvəqqəti unudulur, xoş əhval-ruhiyyə yaranırdı. Fəvvarələrin rəqsi küləyə uyğun ritmini dəyişir, elə bil danışıq, nə isə demək istəyirdi. Gözlərini bir nığ-təyə zilləyən Elxan bayaqdan bəri dil-dil ötən dostuna baxıb ah çəkdi.

-Sənin içində az da olsa, vicdan olsaydı, bu hərəkət etməzdin. - dedi Rauf.

-Nə vicdan... Vicdan vaxtıdır? Mən acından ölü-rəm, bu isə vicdandan danışıq. Ha-ha-ha... - Elxanın gülüşü əks-səda verdi.

-Hər kəsin içində vicdan var! Kimisində oyaqdır, onun keşiyində durur, onu pis əməllərdən, pis xislətli insanlardan qoruyur, kimininsə içində yatıb. Kimdə isə ölüb. Mən səni doğru-dürüst adam kimi tanıyıram. Nə vaxtsa yatmış vicdanın oyanacağı, bax o zaman özünə yer tapa bilməyəcəksən. Əzab çəkəcəksən. Amma çox gec olacaq, çox gec. Qayıt bu yoldan, Elxan! Özünü bilə-bilə burulğana atma!

-Baş üstə, mənim müəllimim! - Sağ əlini gigahına uzadaraq çəst verdi.

-Yenə də dediklərimi zarafata salıb qulaqardına vurursan, - gözü uzaqdan səs-kiylə gələnlərə sataşdı: - Eh, bu əcnəbilər də doluşublar Bakıya. Əsasən də ərəblər... Bəziləri iş qurublar, sirkət, filan... Bəziləri də görməyə gəlirlər. Amma onu deyim ki, pulum bəşimdan əşsa da qürbətə yaşaya bilmərəm.

-Əşsi, onların dünyə nə vecinə. Pulları var, gözib dolanırlar. Xoşbəxt insanlardır. Daha bizim kimi yox ki.

-Xoşbəxt vətənimdə yaşayanlardır!

Bir saatdan sonra həmişə oturdular kafedə çörək yeyirdilər. Elxan araqdan tez-tez stəkana süzür, qısa sağlıq deyərək başına çəkirdi.

-Çox içirsən. Yemək də ye, - dedi Rauf. Bir az əv-vəlki söhbətlərindən qanı bərk qalmışdı. Həmişə nikbin olan Elxanın belə bir vəziyyətə düşməsinə inan bilmirdi. Ona yazığı gəlirdi.

Gözlərinin qızarması və sağlıq deyərəkən kəkələməyindən artıq Elxanın sərəxs olduğunu hiss edib: - Daha bəsdir. Dursaq yaxşıdır. Çox içdik deyəsən, - dedi Rauf.

Elxan dodaqlarını marçıldada-marçıldada:

-Yox, hələ yenə içəcəyəm. Bibi də bu gecə evdə yoxdur. Ürəyim partlayır, az qalırım dəli olum. O axmaq da bir dəqiqə Aynurun yanından uzaqlaşmır. Fərruxdu, nədi zibilin adı da yadımda qalmayıb, - dedi və çəngəllə duzlu xiyarı götürüb ağzına tərəf apardı.

-Nişanlısıdır da, elə olmalıdır. Yəqin evdəkilər bərk-bərk tapşırıq verirlər, - Rauf onu bu qalmaqaldan uzaqlaşdırmağa çalışırdı. Nəsihotamiz sözləri ilə

hardasa onu yaxşılığa doğru yönəldərək sakit olmasını, əsəbiləşməməsini istəyirdi. Acıyırdı onun bu halına.

Elxan hirsli-hirsli çəngəli stolun üstünə tulladı. Və əlini bərkədən stolun üstünə çırparaq qışqırdı:

-Nə nişanlıbzalıqdır? Mənim sevdiyim qıza heç kes toxuna bilməz, məndən başqa onu heç kes qoruya bilməz!

Səs-küyə ətrafdakı masalardan müdaxilə edildi.

-Bir az sakit ol, qaçaş. İstirahət edirik.

Elxan ayağa qalxaraq qonşu masaya tərəf irəlilədi.

-Elə biz də istirahət edirik. Xoşun gəlmişə, get başqa yerdə çörək ye.

Az qala ciddi mübahisə düşəcəkdə. Yəni də səbirli, həlim xasiyyətli Rauf araya sakitlik gətirməyə cəhd etdi. Səs-küy qalxdı. Kafə işçiləri mağar toylarının ətrafına yığılan camaat kimi yaxınlaşıb mübahisə edənləri müşahidə edirdilər. Elxan bir də ətrafa nəzər saldı. Büdrəyərək bərkədən güldü və kinli baxışlarla ətraflarına toplaşanları süzdü: - Pahl... Hamı burdadı ki... Gəlin, gəlin, bir az da yaxın gəlin. Görün indi nə həngəmə qopacaq. Ha-ha-ha...

Rauf bütün gücü ilə onu tutub saxlayır, sakitləşdirirdi. Elxan özündən çıxmışdı. Xidmətçilər, qapıçı, hətta üst-başı bulaşığı olan mətbəx işçiləri də maraqlı üçün burada idilər.

-Bir baxın, necə gözləri dördü. Qulaqlarını necə şəkleyiblər. Ax, savadsızlar. Hələ sonda nələr olaçaq? Bilirsiniz? Həə? - qışqırırdı Elxan.

Artıq onun içkinin təsirindən tamamilə özünü itirdiyini hiss edən qonşu masada oturanlar əl hərəkətləri ilə "baş qoşmayın, ağılın təmiz itirib" demək istəyirdilər. Səs-küydən onsuz da ağız deyəni qulaq eşitmirdi.

-Cəhənnəm olun hamımız, - dedi Elxan və ortalığın qarışdığını görüb büdrəyə-büdrəyə mətbəxə keçdi. Ətrafda heç kəsin olmadığını görüb stolun üstündəki mətbəx bicağını götürdü və aşağı əyilib corabının içərisinə keçirərək üst-başını düzəldib bayıra çıxdı.

-Dayan! - Rauf arxadan qışqırdı. - Az qalmışdı özünü zibilə salasan, ay axmaq. Deyəsən, on beş gün içəridə yatmaq istəyirsən. Bəlkə onda ağılın başına gələr.

-Hələ gördüyün jurnal idi. Kino isə qarşıdadır. - dedi Elxan və büdrəyə-büdrəyə qaçdı. Rauf da onun arxasınca qaçır və tənəffüs:

-Dayan, hara? Hara gedirsən? - qışqırırdı.

Elxan Aynurun çalışdığı salona qədər qaçdı. Rauf da dayanmadan onu təqib edirdi. Nəhayət, sakit, səs-küydən, insan izdihamından qismən kənar olan bir tər-

rəfdə Elxan cütlüyə yaxınlaşdı.

-Hə, buradadırlar. Həmişə olduğu kimi. Dayan bir, eclafl! Bu saat dərsini verəcəyəm.

Rauf xoşagəlməz hadisə baş verəcəyini duydu. Tükləri ürəpədi. Bu gün nə isə pis bir hadisənin baş verəcəyi ona övvələdən elə bil agah olmuşdu. Bunu Elxanın zəng edərkən səsinin titrəməsindən hiss etmişdi. Axı dost dostu tanıdığı kimi heç kim tanıya bilməz. Hətta insanın bacı-qardaşı, valideynləri belə.

-Aləə.. Qız ötürən olmusan? İndi göstərəmə sənə başqasının sevgilisinə göz dikmək necə olur. - Elxan qışqıraraq onlara yaxınlaşdı. Fərrux səs gələn tərəfə-ərxaya döner-dönməz alının ortasından aldığı baş zərbəsindən müvazinetini itirib yerə sərələndi. Aynur özünü itirdi. Yəqin ki, belə olacağını gözləmədi. Rauf dərhal müdaxilə etdi, əlini uzadaraq Fərruxun ayağa qalxmasına yardım etmək istədi. Amma Fərrux görünür özünü itirdiyi üçün müy, ya nəyə görə isə Raufun qulaq nahiyəsinə var gücü ilə möhkəm bir təkik ilişirdi. Rauf hirsələndi və onun qarın nahiyəsinə cavab təkpi vurdu.

-Ay eclafl! Mən sənə kömək etmək istəyirəm, sən isə məni vurursan? Al bunu da. Sənə bu da azdır, - deyib ona bir neçə təkik də ilişirdi.

-Kömək edin! Kim var burda? Kömək edin, - Aynur qışqırır, peşman görkəmdə ağlayıb bağırır.

Elxan özünü unutmmuşdu. Hər yeni zərbəsində Aynurla keçirdiyi xoş anları gözünün qarşısına gətirirdi. Hətta gözlərində yaş da var idi, amma bu sezilmirdi. Özündən başqa kimsə ağladığını duymurdu. Bu, sevgi, qışqanclıq, qisas göz yaşları idi. Gözləri hədeqəsindən çıxırdı.

-Rədd ol burdan. Dostunu da götür, rədd ol, - Aynur ağlaya-ağlaya Elxanın küreyinə yumruqlar vurdu. Ağzı-burnu qan içində olan Fərrux sağ əli ilə üzünü-gözünü təmizlədi. Titrək səslə dedi:

-Qorxaq! Sən kişi olsaydın tək gələrdin söhbətə. Gədəni arxanca sürürməzdin. Səninlə tək bətək danışmaq, eclafl.

Fərrux Aynurun əlindən tutaraq oradan uzaqlaşmaq, dava-dalaşa son qoymaq istəyirdi. Bu, onun hərəkətlərindən açıq-aydın duyulurdu.

Bu səhnəni görə Elxanın beyni yenidən qızdı. Aynurun əllərindən ondan başqa kimin isə tutduğunu heç vaxt təsəvvürünə gətirə bilməzdi. Gözlərini yumub açdı. Anasının yataqda olduğu zaman çəkdiyi iztirablar, Türkiyədəki klinikada həkimin dediyi son sözlər, dayısının tənələri, hətta uşaqlığı - atası ilə bağlı ən xoş xatirələr gözünün önündən keçdi. Rauf onun belə sakit dayanmağından qorxdı. "Elxan, ge-

dək. Elxan, nə oldu sənə? Bax, mənə bax, nə oldu sənə, Elxan?" - deyə qorxu içində soruşdu. Ona məhəl qoymayan Elxan zəncirdən qırılan quduz bir it kimi cütlüyün arxasınca şığıdı. Aşağı əyilib corabına keçirdiyi bıçağı əlində möhkəm sıxaraq Fərruxun kürəyinə zərbə endirdi.

Artıq bir neçə gün idi ki, İlkin ailəsi ilə əlaqə saxlaya bilmirdi. Sənədlərində ciddi problem olduğu üçün saxlanılmış, şəhər polis idarəsinin müvəqqəti gözləmə kamerasına atılmışdı. Nəhayət, bu gün çətinliklə də olsa Səlimlə telefon əlaqəsi yarada bildi və başına gələnlər barədə Lenaya xəbərdarlıq etməsinə ona tapşırırdı. Nümayişlər zamanı könüllülərdən ibarət olan dəstə üzvlərinin bir qismi polis məmurları tərəfindən saxlanılmış, xüsusi tapşırıqlarla lazımı ünvanə aparılmışdı. Tərslikdən İlkin də o insanların arasında idi.

Kameranın ağır, dəmir qapısı cırıltı ilə açıldı. Arıq bir polis çavuşu İlkinə çağırırdı. Yenidən dəmir qapı bağlandı. Pillələrlə yuxarı qalxıb otağa daxil oldular. Otaqda iki məmur var idi. Çavuş əlini gicgahına aparıb aşağı endirdi və otaqdan çıxdı.

-Otur, - dedi məmur. (Bütün danışıqlar rus dilində idi)

İlkin səssizcə ömrə itaət etdi.

-De görüm sən burada nə işin var? Sənədlərin qaydasında deyil. Mıqrasiya idarəsi ilə bağlı problemlərin var. Nə iş görürsən burada? Kim göndərib sənə?

-Heç kim... - İlkin qurumuş dodaqlarını bir-birinə sürtdü. Gözlərini yumub açdı. Danışmağa halı yox idi.

-Danışmaq istəmirsən? Eybi yox, dərşini verərik. O zaman danışarsan.

İlkin yaxşı bildirdi ki, onu incidə bilərlər. Odur ki, var gücünü toplayıb danışdı.

-Mən şaxtada işləyirəm. İnanmırsınızsa, maraqlana bilərsiniz. Mən yalan danışmıram. Hətta evliyəm. Bir oğlum da var.

-Aha... Deməli evlisen? Ax sənə, qara millət! Niyə yalan danışarsan? Evli olduğun vəsiqədə qeyd olunmayıb.

İlkin bu haqda məlumat verdiyinə peşman oldu. Amma tez də səhvini düzəltdi.

-Hə, bu qanuni evlilik deyil. Açıq, nikah üçün idarəyə müraciət etməyə vaxt tapa bilmədik.

İlkinin kəkələməyindən, dilinin topuq vurmağından rus dilini təmiz və səlis bilmədiyini hiss olunurdu, aksentlə danışdı.

-Bu, deyəsən, doğru danışır. Heç bizim dilimizdə danışmağı da yaxşı bacarmır. Axı, casuslar yad dili təmiz bilirlər... - məmur həmkarının eşidə biləcəyi səs-

lə dedi.

-Ola bilər. Amma, unutma ki, o, bilərəkdən də belə zəif danışa bilər, - deyə həmkarı cavab verdi.

-Əgər doğrudan da bizim dediyimiz adam deyilsə, bəs sənədləri niyə qaydasında deyil?

-Elədir. O zaman şaxtaya məktub göndərək. Əgər doğrudan da orada işləyirsə, sözüüm yoxdu.

Masanın yuxarı başında, qara kürsüdə oturmuş polkovnik düyməni basdı. Gənc polis işçisi dərhal içəri daxil oldu.

-Aparın! - Polkovnik əmr verdi.

İlkinə yenə də müvəqqəti saxlama kamerasına gətirildilər.

Pis xəbər tez yayılır. Elə ilk xəbər tutan da Bibixanın oldu. Raufun telefonda dediği sözlər olmayan ağlını da başından aldı. Bütün bədəni titrəyirdi. Gödək-cəsini geyinib cəld qapıdan bayıra şığıdı.

-Ay Bibi, hara gedirsən? Bəs demişdin bir həftə işə getməyəcəksən? Mənə qulluq edəcəksən... - dedi İmran.

-İşə getmirəm, rəfiqəm qəzaya uğrayıb. Ona baş çəkdim. Görüm nə olub, - deyə Bibixanın güclə özünü ələ alaraq, həyəcanlı olduğunu biruzə vermək istəmədi. İndi İmran ona maraqlı deyildi. Bəlkə ərinin həyatının son dəqiqələri olmuş olsaydı belə, yenə yolumdan qalmazdı.

Küçəyə çıxan kimi cəld taksiyə oturdur və şəhərə, polis məntəqəsinə gəldi. Rauf ona zəng vurub burada gözlədiyini demişdi.

-Necə olub hadisə? Kimi vurub Elxan? - deyə ağlayaraq Raufdan soruşdu.

-Qorxma, Bibi. Vurulan yaralıdır, ölmüdü.

-Axı kimdir?

-Bilmirəm, tanımıram. Dünən Elxanla bir az içdik. Elə parkda görüşürdük ki, bir-iki axmaq uşaqlar söyüş söydülər. Mübahisə yarandı.

-Hə. Sonra...

-Sakit ol, Bibi. Sonra da belə oldu da. Səhər dediyim kimi.

Bibixanın dərindən bir ah çəkib içəri keçdi.

-Salam.

-Salam, xanım. Buyurun.

-Ağayev Elxan haqqında məlumat verə bilərsiniz? Zəhmət olmasa!

-Axşam gətiriləni deyirsiniz? Hə. Burdadır. Kimisiz?

Bibi ətrafa baxaraq udqundu və güclə eşidilərək səsle:

-Bibisiyəm. - dedi. Özündən ixtiyarsız ağıladı. -

Onu görə bilərəmmi? Xahiş edirəm.

-Yox, xanım. Mümkün deyil! Görüş olmaz!

Bibixanım kor-peşiman geri qayıtdı. Kirayə qaldığı evə getməyi qərara aldı. Pilleri asta-asta qalxaraq çantasından açarları çıxarıb qapını açdı. Otağa keçib ətrafa göz gəzdirdi. Mətbəxin işığı yanıltı idi. Pəncərə də açıq qalmışdı. "Bu nə sirdir belə? Görəsən, Elxan niyə evdən belə tələsik çıxıb? Hara gedib? Kiminlə görüşüb? Niyə belə iş tutub", düşüncəyə yataq otağına keçdi. Balıncı qucaqlayıb sanki Elxanın qoxusunu hiss edirmiş kimi gözlərini yumdu. Hönkürtü ilə ağladı.

Bayaqdan bəri xəstəxananın həyətinə baxçada o tərəf-bu tərəfə gəzişən Aynur işi keçməyə utanırdı. Fərruxun yaralanmasında özünü günahkar saydığı üçün onunla necə danışacağı barədə fikirləşirdi. Bir neçə gün əvvəl səhhətinin yaxşılaşdığı üçün reanimasiya şöbəsindən palataya köçürülən Fərrux da Aynurun onu yoluxmağa gəlmədiyi üçün bərk nigaran idi. Həlsiz vəziyyətdə uzanıb gözlərini qapıya zillədiyi an Aynurun gəlişi onu çox sevindirdi. Yatağından qalxmaq istəyə bəcamayıb başını yenidən yastığa qoydu. Aynur yaxınlaşaraq:

-Narahat olma. Uzan. - dedi. Üzündən öpdü, göz yaşlarını saxlaya bilmədi. - Bağışla mənə, Fərrux. Belə olacağıni heç ağlıma gətirməzdim. Bağışla, hər şey mənə görə oldu.

-Üz istəməyə ehtiyac yoxdur. Ağlama, şeytan. Olacaq imiş. Əsas odur ki, sağam. Səbəbsiz heç nə olmur.

-Elxanı həbs edəcəklər?

Fərrux qolunu qaldıraraq ağrıdan ufuldadı. İstehza ilə ona baxdı.

-Tutacaqlar yox, artıq tutublar, - dedi və əsəbləşərək səsinin tonunu bir az qaldırdı: - Bir gör nə vəziyyətdəyəm? Ölə də bilirdim. Sən isə yenə də o axmağın fikirləşirsən.

-İncimə, Fərrux. Sən mənim üçün özünə insansan. - dedi və bir az susduqdan sonra başını aşağı saldı. Onun gözlərinə baxmadan utana-utana: - Onu sevirməm, - dedi və yenidən ağladı.

-Yaxşı. Sakit ol. Ancaq mən sənə bir məsləhət verirəm. Həmişə tövsiyələrimə əməl etmiş. Nəticə də yaxşı alımb. Odur ki, deyirəm. Unut onu. Axmaq adamdır. Çalış ki, unudasan. Sizin gələcəyinizi xoşbəxt görmürəm. Unut! Yoxsa irəlində daha böyük əzablarla qarşılaşacaqsan.

-Bütün günahlar mənədir. Özüm öz əllərimlə sevdiyim insanı başqasına verdim.

-Yox! Elə deyil. O səni həqiqətən sevmiş olsaydı,

belə axmaqlıq etməzdi. İnsan sevdiyinə qovuşmaq üçün hər bir əzaba qatılmalıdır, çətinliklə də olsa onun arzularını yerinə yetirməlidir. Sən ki, tarixi yaxşı bilirsen. Azərbaycan xalqı qədim tarixə malik olan bir xalqdır. Gözəl adətlərimiz, qanunlarımız var. Həya, ismət hər şeydən önəmlidir. Görünür, belə yaşamaq onun üroyündəndir. Bir də nə bilirən ki, əvvəllər də həyatında belə hadisələr olmayıb? Hardan bilirsen ki, Bibixanım onun yaşadığı birinci qadındır? Bəlkə neçə-neçə bədbəxt qadınlar onun bəd niyyətlərinin, çirkli planlarının şikarına çevriliblər. - Bir az sözüünə ara verdikdən sonra soruşdu: - Bibixanımı görürsən? Necədir yazıq?

-Yox. Görmürəm. Demişdim axı sənə başqa salonda çalışdığını. Bibixanımın sifətini görmək istəmirəm daha. Bir də qorxuram ki, əsəbiləşib dalaşaram. Hər şeyi açıb danışaram ona. Bütün bunlara görə iş yerimi dəyişdim də. Necə deyirlər, nə üzüm görsün, nə də könlüm bulansın. Ancaq inanmıram ki, Bibi onun həbs olunmasına razı olsun. Əminəm ki, necə olursa-olsun, Elxana kömək edəcək.

-Onu da bil ki, Allah sevmədiyi insanları yolundan azdırır. Yolunu azmış insan isə uçuruma gedir. Onların hər ikisi yolunu azmışlardır. Sənin təniz ailən, təniz adın var. Onu sona kimi qorumasın. Sən unut onları. Elxanı da, Bibini də unut. Daha özün barədə düşün. Gələcəyin, valideynlərin haqqında düşün. Heç bilirsen ki, bütün bu baş verənlərdən xəbərləri olsa başımıza nə oyun açarlar? Dedim axı sənə, bu işə baş qoşma. Uzaqlaş Elxandan. Sözümə baxmadın. Bax! Bu da başımıza gələnlər. Müstəntiq də bezdirib mənə. Hər gün sorğu-sual edir. Hər dəfə gələndə bir-iki gün əvvəl verdiyi sualı təkrar verir. Amma ayrı-ayrı, başqa varınlarla. - güldü. - Təsvür edirsən? Eyni sual, müxtəlif qollarla... O elə bilir ki, mən sadələvhəm. Özünü də hiyləyə və xoşbəlimi sayır. Elə bilir ki, hiyləsi ilə mənim sadələvlüyümdən istifadə edib istədiyi suala doğru cavab tapa biləcək. Daha bilmir ki, mən özümü bilərəkdən belə sadə aparıram. Əslində ondan da yaxşı bilərəm qayda-qanunları. Ehh... Bu məmurlar...

-Əlbəttə. Bilirəm ki, sən deməzsən Elxanının səni niyə bığcaqladığını...

Fərrux qorxa-qorxa qapıya baxdı.

-Sakit ol! Onun adını çəkmə. Gör mənə yenidən zibilə sala bilirsen? Demişəm ki, tanıyıram. Kim olduğunu bilmirəm. İçkili idi. Parkda sözüümüz düz gəlmədi. Dalaşdıq. Vəssalam. Eşitdiklərimə görə o da mənə tanımadığını deyib. Qorxaqdır. Həqiqətə deməyə qorxub. Yaxşı bilir ki, olanları danışsa, Bibi ilə bağlı olan

zibilləri də açılar.

-Eh... Nə işə, əsas odur ki, sən sağsan, yaşayırsan. Bir daha bağışla məni, Fərrux. Bir də belə səhvlərə yol vermərəm.

Fərrux onun saçlarını sığalladı.

-Bax belə. Ağillı. Əslində biz etdiyimiz səhvlərə təcrübə toplayırıq. Ən əsası odur ki, yenidən səhvlərə yol verməyək. Bilmədən etdiyi səhvlərə görə insan özü-özünü bağışlaya bilər. Əsas odur ki, bilərəkdən səhv etməsin.

Elxanın gözləri qapıda idi. İyrənc, qoxulu bu zindandan Bibixanımın köməyi ilə tez bir zamanda qurtulacağından əmin olsa da, Aynurun gəlişinin, bir təbəssümünün hər şeyi - bütün əhvalının dəyişəcəyinə inanırdı.

-Mən onu sevməsəydim, indi burada olmazdım. Qışqandığım üçün vurdum Fərruxu. Qurban olum. Nə olar, Aynura de ki, gəlsin, onu sonuncu dəfə görüm. Daha heç nə istəmirəm, - kövrəldi. Raufa uşaq kimi yalvarırdı.

-Yaxşı, sakit ol. Gedim görüm nə edirəm. Axı deyirsən nişanlamb. İndi mən nişanlı qıza necə yaxınlaşım? Onu harada axtarım? Bir də ki, o, heç vaxt sənin olmayacaq. Artıq dayısı oğluna sözlüdür. Bütün bunları bilə-bilə...

Elxan onun sözünü kəsdi:

-İçimdəki hansısa bir hissə mənə deyir ki, o sənin olacaq. O, sənə sevir, sənə qayıdacaq. Rauf, Fərrux ölməyib, sağdı. Sən maraqlan. Xəstəxanaya get. Onun vasitəsi ilə Aynuru tap. Xahiş edirəm. Ona de ki, gəlsin bura, de ki, Elxan həbs olunmağa da razıdır. Amma bilim ki, o, məni bağışlayıb. Əmin olum ki, hardasa mənə qarşı hissləri ölməyib, - dərindən bir ah çəkdi. - Son dəfə də olsa, onun gözlərinə baxa bilim. Dodaqlarından çıxan kəlmələri eşidim. Daha heç nə istəmirəm, - yenə də kövrəldi. - Sən həmişə mənə doğru yol göstərirdin. Amma heç vaxt səni eşitmədim. Axı niyə insan ən pis anda peşman olur? Mən öz təmiz adımları çirkəbə buluşdurdum. Nəfəsimə uyaraq ərlə qadının namusuna toxunub günaha batdım. Burada olmağım cəzadır, mən öz əməllərimin cəzasını çəkəcəyəm. İndi nə edim? Özümü öldürüm?

-Yox! Fərq etməz! İntihar çıxış yolu deyil. Ölümlə belə pis adı, ləkəni insanın üzərindən silə bilməz! Dözməlisən, Elxan, döz. Nə olursa, yaxşılığa doğru olur. Demək bütün bunlar olmalı imiş.

Bibixanımın gündüzi gecəsinə qarışmışdı. Yaxşı yata bilmir, iştahadan kəsilmişdi. Bütün günü ağlayır, Elxanı həbsdən azad etmək üçün çıxış yollarını axtarırdı.

di. Uzun müddət idi ki, işə də getmirdi. İmrandan da xəbəri yox idi. Arabir zəng edir, əhvalını soruşurdu. Səbrli olmağı, tezliklə evə qayıdacağını deyirdi.

Nəhayət ki, bu gün Elxanla görüş əla bildi. Ona yaxınlaşan kimi ətrafındakıları unudaraq qucaqlayıb ağladı. Bərk darıxdığını deyərək üzündən, gözlərindən öpdü.

-Bu nə işi idi açdın başımıza? Niyə belə etdin, Elxan?

Hər vəchlə onu sakitləşdirməyə çalışan Elxan ağlamamaq üçün özünü güclə ələ alaraq:

-Sakit ol. Xahiş edirəm, ağlama, - dedi.

-Kim idi o? Nəyə görə bıçaqladın?

-Kim olduğunu bilmirdim. İçkili olmuşam. Çox darıxdım. Əsəbi idim. Heç özüm də bilmədim hadisə necə baş verdi. Özümə gələndə gördüm ki, burdayam, - dedi və özündən ixtiyarsız onu qucaqlayıb ağladı. Sakit səsle: - Qurtar məni burdan, Bibi. Səndən başqa həyatda heç kimim yoxdu. Sən də məndən imtina etmə, özümü öldürəcəyəm. Daha yaşamaq istəmirəm, - deyə çox çətin olar mənə, Bibi. Kömək elə. Söz verirəm ki, bu cəhənnəmdən canımı qurtaran kimi iş tapıb işləyəcəyəm. Yenə əvvəlki kimi mehriban yaşayırıq, - deyərək qızarmış gözlərini məzlum baxışlarla Bibixanımına dikdi.

-Narahat olma. Vəkilə danışmışam. Tez bir vaxtda sənə azad edəcəklər. Ancaq bir az səbrli olmalı, dözməlisən, - deyə Bibixanım ona təskinlik verdi.

-Vaxt bitdi. Çıxın, xanım. Burada çox dayanmaq olmaz, - deyə polis serjantı onlara yaxınlaşdı. Bibixanım gözünün suyunu silib bayıra - idarənin həyətində tərif addımladı. Bu an Elxanla görüş almaq üçün polis bölməsinə gələn Aynur uzaqdan Bibixanımı gördü. Ətrafına baxaraq asta-asta geri dönb Elxanla görüşmək fikrindən daşındı.

İmrən çabalaya-çalabaya evə gəldi. Özünü çox pis hiss edirdi. Elə bil bu dəqiqə canı çıxacaqdı. Dərindən nəfəs aldı. Əlini ürəyinin üstünə aparıb bərk-bərk sıxdı. Bir müddət belə dayandı. Özünə gələndə işə asta-asta toz basmış yataq otağına keçdi. Dolabı açıb bezi sənədlərə baxdı. Kağız və qələm götürdü...

-Salam, ay Bibi. Üzünü görək, - deyə Bibixanımı bərk-bərk qucaqlayan Yeganə onun narazı görkəmini gördükdə: - Nə olub? İraq, iraq İmrana nə işə olub? - deyə soruşdu.

Bibixanım sakit-sakit:

-Yox, İmrana heç nə olmayıb. Heç evə gedirəm ki, İmrandan da xəbərim olsun... - cavabını Verdi.

-Aaa... Niyə? Yaxşı, de görüm nə olub? Oğlanla

bağlıdır?

-Hə, - dedi Bibixanım və göz yaşlarını saxlaya bil-məyib ağladı.

-Hmm.... demişdim də sənə. Bu işin bir pis sonu olacağını. - Birdən nə fikirləşdisə əlini ağızına apararaq: - Vayy... İmran xəbər tutub? - həyəcanla soruşdu.

-Yox! Başqa söhbətdir.

-Yaxşı, keç otur. Sakitləş.

Yeganə mətbəxə keçib iki fincan çay süzdü. Bibixanım ilə üzbəüz oturub gözlerinə baxdı. Təmkinlə onun danışıacağı anı gözləyirdi.

-Niyə belə sakitçilikdir? Qızlar hardadır? - soruşdu Bibixanım.

-İçəridədirlər. Müştərilər var. Axır vaxtlar nə işə salonda işlər zəif gedir. Əsas müştərilər sənənin yanına gəlirdilər. Sən də ki, neçə vaxtdır yoxsan. Aynur da başqa salonda işləyir. Müştərilərinə də ora çağırır. Sən Elxandan danış. De görüm nə olub? Narahatam.

-Elxanı tutublar.

-Aaa... Niyə?

-Niyəsini sonra deyərəm. Əsas məsələyə keçək.

-Nə məsələ?

Yeganə təəccüblə ona baxır, nə baş verdiyini bilmək istəyirdi.

-Yadımdadır mücrünü vermişdim ki, etibarlı yerdə saxlayasan?

-Hə. Vermişdin. Bizdədir.

-Gedək sizə. Bu dəqiqə. Mücrünü mənə ver. Təcili qızilları satmalıyam. Elxanı həbsdən qurtarmalıyam. - Sözüünü bitirməmiş yenidən ağladı.

-Sakit ol, ay Bibi. Mücrünü götürməyinə getirərəm. Amma sənə məsləhət görməzdim ki, ona görə qızilları satasan. Bəs ilkin gəlsə, necə olacaq? Onu hansı pulla evləndirəcəksən?

-İndi o söhbətlərin vaxtı deyil. Hər ötən dəqiqə belə indi Elxanın ziyasına işləyir. Tez gedək. Xahiş edirəm.

-Axı mən buranı kimə tapşırıb çıxım? Təsədüfən müdir gəlsə, burda olmadığımı görüb esəbiləşər, dan-layır məni. İç çayını. Gözlə ki, iş vaxtı bitsin. Gedək bizə.

-Gözləyə bilmirəm. Başa düşürsən? Üreyim part-layır. İndi o orda nə yeyir, nə içir, görəsən?

-Yaxşı. Zəng vurum, icazə alım. Hardasa iki saat-dan sonra çıxarıq.

-Yaxşı.

Elxanın həbsdən azad olunması çox çəkmədi. Məhkəmə prosesi də çox sakit keçdi. Elə bil hər şey düzülüb qoşulmuş, planlaşdırılmışdı. Şagird dər-sini

əzbərləyib "əla" qiymət aldığı kimi, bu məhkəmədə işlər beləcə yağ kimi getdi. Necə olmalı idi ki... Pul hər şey deməkdi, çox şeyi həll edir. Fərrux ölmüş olsa idi belə, yəne də Bibixanımın vəkili, müstəntiqə və hakimə təklif etdiyi böyük məbləğ Elxanı ağır ci-nayətin yaxasından xilas edəcəkdi. Beləcə, Elxan bu çətin işdən də canını belə qurtardı. İndi daha Bibixanımın onun üçün heç bir əhəmiyyəti yox idi. Pulsuz-parasız bir qadın nəyinə lazım idi? Heç bir şey olma-mış kimi yeyib-ıçır, yatır, gündüzlər dostları ilə boş-boşuna veyillənir, axşam isə həmişə olduğu kimi evə gəlirdi. Bibixanım ilə arasındakı münasibət əvvəlki günlərə nisbətən soyunmuşdu. Bəzən gecələr balıncı götürərək qonaq otağına keçir, divanda mürgüləyirdi. Bibixanım isə fikirdən heç gecələr də yaxşı yata bil-mirdi. Elxanın məhkəmə işləri ilə bağlı ora-bura qaç-dığından uzun müddət idi ki, işə getməyi üçün artıq pulu da tükənmişdi. İndi gəcəsin gündüzünə qatır, bütün gücü ilə işləyirdi. Bu axşam da Elxanın evə iç-kili gəldiyini görüb bərk esəbləşdi:

-Daha sənə İmrandan fərqi nə oldu ki? Bütün günü araç iyi verdiyi üçün, mənə qayğı göstərmediyi üçün ondan uzaqlaşdım. İndi sən də onun kimi araç qoxuyursan. Nə vaxta kimi avaralanacaqsan? İki aydır ki, evin kirayə pulunu da vermirik. Necə olacaq?

-Ay Bibi, bədsir də. Hər gün danlıyrsan məni. Məni həbsdən azad etməsən dəyə başımı yarmalısan?

-Olanlar keçmişdi qaldı. Söhbət sənənin bu gündün-dən gedir. Niyə iş tapmırsan özünə? Axı nə vaxta ki-mi evin problemlərini mən həll edəcəyəm? Məgər biz tanış olanda, bu evə daşınmada belə danışımsıdığ? Sənə görə İmrandan da bir xəbər tuta bilmirəm.

-Pah! Mənə görə niyə? Guya əvvəllər evinə gə-dəndə məndən icazə alırdın?

-Hansı pulla gedim İmranın yanına? Xəstədir. Ər-zaq, dərman alınmalıdır. Mənim isə pulum tükənib. Başa düşürsən?

Hər şeydən, hətta yaşamaqdan da bezən Elxana belə söhbətlər sərf etmədiyi üçün qapını bərkdən çı-raraq evdən çıxdı.

-Hara gedirsən? Yəne içkili halınl kiminsə balası-nı bədbəxt etmək istəyirsen? Avara! - Bibixanım üzünü qapıya tutaraq qışqırdı.

Onun evdən çıxıb getməsindən narahat olan Bibi-xanım bütün gecəni gah bu otağın, gah da o biri ota-ğın pəncərəsindən qaranlıq küçüyə baxırdı. Səhərə yaxın oturduğu kresloda təzəcə mürgülediği bir vax-ta cingildəyən telefonun səsine oyandı. Bahar idi. Həyəcanlı danışırdı.

-Ana. Ay ana...

Bibixanım onun titrəyən səsindən nə isə bəd bir xəbər eşidəcəyini güman etdi.

-Nə olub? İmrana nə isə olub?

-Yox. Neç bir şey olmayıb. Qorxma. Ancaq vəziyyəti çox pisdir. Gecədən bəri danışırm. Heç su da içmir. Tez evə gəl.

-Yaxşı. Bu saat. Bu saat çıxıram.

Tələm-tələsik paltarlarını geyindi və evdən çıxdı. Taksiyə oturub birbaşa evlərinə tərəf sürdüdü.

Onun səsini eşidən İmran üzünü qapıya tərəf çevirdi. Bibixanımı görə-görməz ağappaq, solmuş sifəti təbəssüm oyandı. Ancaq heç bir söz demir, eləcə baxırdı. Sanki "Hardasa, Bibi? Sənə çox ehtiyacım var. Harda idin?" - deyə soruşurdu.

Bibixanım onun əlini ovcunda sıxaraq ağladı. Onun baxışlarında heç vaxt görmədiyi nifrət hissi etdi.

-Buradayam, İmran. Sənin yanındayam daha... Gəlmişəm. Necəsən?

İmran gözlərini ona zilləyərək heç nə demədən susurdu. Bibixanım onun əlinin taqətsiz halda aşağı sürüşdüyünü hiss edib, bərkdən çışqırdı.

-İmran, İmran. Getmə, İmran, qurban olum! Məni belə vəziyyətdə atıb getmə. Məni vicdanınla baş-başa buraxma. Əzab vermə mənə, İmran...

Gözlərini bir nöqtəyə zilləyən İmranın rəngi ağappaq ağarmışdı.

-Tez ol! Təcili yardım çağır! - Bibixanım qızına dedi.

-İflic!

-Necə? - həkimin dedikləri söz Bibixanımın qulaqlarında əks-səda verdi. - İndi necə olacaq həkim? Axı niyə belə olsun, Səbəb nə ola bilər?

-Nə deyim? Əsasən əsəb sistemlərinin pozulmasından yaranan bir xəstəlikdir. Nə vaxtsa sağalacağımı əminliklə deyə bilmərəm. Demək olar ki, beyin nahiyəsindən başqa heç bir orqanlar işləmir. Gözlüyün, görək nə olur. Yenidən əvvəlki vəziyyətə qayıtması ancaq möcüzə ola bilər. Bundan sonra ona xüsusi qulluq lazımdır. Sizin üçün çox çətin olacaq. Görünür, hardasa, hansısa etdiyi səhvlərinin cezasını çəkir, - həkimin sifəti bir anlıq qızırdı dedi sözlərə görə üz istəyirmiş kimi forma aldı, - Bağışlayın, tibdən kənara çıxdım...

Bibixanım qəmgin halda ona baxdı. "O yox, əslində mən etdiklərimin cezasını çəkməliyəm!"

Bütün qohum-qonşular burada idi. Heç kəsin bir toyğuna belə daş atmayan İmranın bu vəziyyətə düşməsi çoxlarını sarıtmışdı. Amma təsəlli verməkdən başqa çarələri yox idi. Axı nə edə bilərdilər? Candan

pay olmur, hər kəs ağrılarını özü çəkir.

Heç bir iş gizli qalmır. Yerində qulağı var, göyün də. Əslində İmranın bu vəziyyətə düşməsinin səbəbi Bibixanımın başına gələnlərdən xəbər tutması idi. Bir neçə gün əvvəl içki məclisində qonşu kişinin, məclis dostunun dediyi sözlər onu bu vəziyyətə salmışdı. "Sən yaxşı kişi olsaydın, arvadına nəzarət edərdin. Biz də içirik, nə olsun? Məgər içki içənlərin ailələrinə xəbər olmur? Kişi nəyə aludə olursa olsun, ailəsinin keşikçisi olmalıdır. Mən burda oturmuşam, içirəm. Amma gözüm qapıdadır. Ailəmi qoruyuram. Onlara toxunanın başını üzərəm. Bəs sən? Sənin ailəndən xəbər var? Hardadır Bibixanım? Hə, söylə, hanı sənin arvadın? İndi gecənin bu aləmində kimin qucağında yatır? Sənin xəbərin varmı onun haqqında deyilənlər barədə? Cavan bir oğlanla sevişir!"

İmran indi artıq heç nə hiss etmirdi. Ölüm barədə də düşünmürdü. Düşüncəsi olmayan insan necə düşünə bilər ki? Bibixanımın belindən bərk ağrı tutmuşdu. İflic olmuş xəstəyə qulluq etmək o qədər də asan deyildi. Nə yaxşı ki, Bahar vardı, ona əl yetirirdi, amma tez-tez sorğu-suallar və aralarındakı mübahisələrdən də bezirdi.

-Sən evə vaxtında gəlsəydin, belə olmazdı.

-Bədsir! Bezmişəm hər şeydən onsuz da. Xəstəyə qulluq etmək az imiş kimi sən də bağırırı yarırsan. Qurtar bu söhbətləri.

Artıq qonşuların da ayağı kəsilmişdi onlardan. Övəllər tez-tez gəlib baş çəkən, az da olsa təsəlli verərək ev içlərində onlara yardım edən qonşu qadınlar indi bu ailədən uzaqlaşmışdılar.

Vaqif hər gün gəlib ailəyə baş çəkir, İmranı müayinə etmək üçün həkim gətirir, lazım olan dərmanları və eyni zamanda evə lazım olan hər şeyi - ərzaqları da alırdı. Onsuz da Bibixanımda pul yox idi. Vaqif indi bu ailənin xilaskarı sayılırdı. Bütün bu gediş-gəlişdən yorulsa da yorğunluğunu biruzə vermir, hətta bu ailəyə əvvəlki günlərə nisbətən daha çox yayğı ilə yanaşırdı. Bibixanımın isə günü-gündən zəifləməsi Baharı çox üzürdü.

-Dur gəl mətbəxə. Bir az yemək yeyək. Bir həftədir ki, heç nə yemirsen.

-İstəmirəm. Sən get ye, - soyuqqanlıqla dedi Bibixanım.

-Yox. Sənsiz yemərəm. - deyəib çətinliklə də olsa Bibixanımı mətbəxə aparan Bahar isti şorbadan üç-dörd qaşığı ona içirtməyə cəhd etdi.

-Uşaq yatıb?

-Hə, yatıb.

-Get, sən də yat. Bir az tək qalmaq istəyirəm.

-Yaxşısan?

-Hə, yaxşıyam.

-Gecən heyra qalsın! - deyən Bibixanım otağına keçdi.

Paltarlı vəziyyətdə bir az çarpayıda uzandıqdan sonra üreyinin sıxıldığını hiss edib ayağa qalxdı. Güzgünün qarşısında dayanıb gözlərinin içinə baxdı. Özü ilə bir az söhbət etdi.

-Kimsən sən? Alçaq, vicdanını itirmiş bir qadın. Ehtirasını, hissələrini ailədən üstün tutaraq murdar bir ömür sürən fahişə. Halal ərindən imtina edərək eys-şirətlə ömür sürən murdar. Sənə nifrət edirəm! - deyərək bərkdən qışqırdı və başını dayanmadan güzgüyə çırparaq yerə yıxıldı. Əllərini sifətinə tərəf apararaq dırmaqları ilə üz-gözlünü cırmaqlayırdı, döşəmədə çabalayırdı.

Otaqdan gələn səse cəld özünü yitirən Bahar onun bu qorxunc görkəmindən həyəcanlanaraq təcili yardım çağırdı.

Elxan artıq on gün idi ki, Raufgildə gecələyirdi. Qapının açarları onda olmadığı üçün hər gün Bibixanım gəlib-gəlmədiyini bilmək üçün məhəlləyə baş çəkir, qapını qırıb içəri keçməyə isə ehtiyat edirdi. İmranın iflic olduğundan xəbərsiz olduğu üçün "yəqin çox hirslidir. O üzdən evə gəlmir. Nə olar... Gözləyə-rəm. Hirsli soyuyandan sonra yəqin ki, harda olsa tapılar" deyərək düşünür və iş axtarmaq məqsədi ilə hər gün özəl şirkətlərə baş çəkirdi. Ürəyindəki həsrət yanğısı isə ona rahatlıq, dinclik vermirdi.

Aynuru düşünmədiyi bir gün belə yox idi. Tez-tez salonun qarşısından keçir, yaxınlaşıb ondan bir xəbər bilməyə isə cəsəreti çatırdı. "Yox, ola bilməz. O, məni unuda bilməz. Bilirəm ki, sevir. Hə, sevir. Bəlkə də bütün bu olanlara görə əsəbiləşərək nişan məsələsinə razı olub. O, Fərruxla xoşbəxt ola bilməz. Biz bir-birimiz üçün yaranmışıq. Yox, bu ola bilməz. Aynur peşman olacaq. Gözü hər yerdə məni axtaracaq. Bilirəm, bunu yəqin bilirəm. O, gec-tez mənə qayıdacaq. Ah, bu təkəbbür. Birce bu olmayaydı. Əslində təkəbbür deyil, qürurdu. Bəli, qürur. Aynurun yeri-nə kim olsaydı, belə edərdi. Ah... Kaş, bütün olanlar yuxu olaydı. Kaş ki... Yox, zəng vuracağam ona. Elə bu dəqiqə... Yaxşı, bəs nə deyim? Niyə zəng vururam? Eh... Sadəcə, soruşaram ki, Aynur, necəsən? Hə, hə, elə belə də soruşaram. Necəsən? - Dəli kimi öz-özünə danışırdı. Bir az keçdikdən sonra zəng etmək fikrindən daşınsa da, dözmədi. Aynurun nömrəsini yığdı.

-Salam, Aynur, - səsi titrədi.

-Salam, - Aynurun səsi mülayim idi. Bu səsdə çox

şey hiss etmək olardı. Sevən insan sevdiyinin səsin-dən onun əhvalını, niyyətini yaxşı bilir. Elxan həyə-canla udqundu. Gözləri sevincdən parıldıdı. O, Aynur-un birca kəlməsində istəik, həsrət, hətta peşmançılıq da hiss etdi. Dərhal münasibətləri (hətta müvəqqəti də olsa. İndi o, buna da razı idi) az da olsa, düzəltmə-yə cəhd etdi.

-Bilirəm, acıqlısan. Hətta çox acıqlısan. Amma danışaq. Çox yox, bir az, azca danışmaq... Amma, danışaq. Aynur susurdu. Bu da normal vəziyyət üçün pis deyildi. Elxan dərhal onun əhvalını soruşdu. Ona görə narahat olduğunu, salona tərəf tez-tez gəldiyini, onu uzaqdan da olsa (Hətta "onunla" olmuşa olsa belə, onu görmək, sağlığına əmin olmaq üçün) görməyə dəfələrlə cəhd etdiyini utanaraq deddi.

-İndi bir az yaxşıyam. - sakit cavab verdi Aynur. Elxan telefonu gözlərinə yaxınlaşdırıb, qəribə, qorxu-lu nəzərlərlə baxır, yenidən qulağına tərəf aparırdı. Sanki bu hərəkəti ilə həqiqətən Aynurla danışıdığına inanmaq istəyirdi. Birdən ağına gəldi ki, Fərruxu xə-bər alsın. "Hə, bəlkə belə yaxşı olar. Söhbət üçün mövzu açılar. Bəlkə Fərruxu soruşmağım onun xoşu-na gələr. Hə, soruşum... - deyərək düşündü.

-Hə? Fərrux necədi? Sağ olsun. Məni satmadı. Yə-qin sən buna imkan verməmişən.

Səs bir anlıq kəsildi.

-Alo, alo, Aynur. Nə oldu? Sən, sən ağlıyorsan? Axı niyə? Nə oldu? Nə dedim axı? Aynur...

-Danışmalıyıq. Elxan, mütləq danışmalıyıq. Elə bu dəqiqə.

-Nəse olub? Yaxşı, yaxşı, sakit ol. Bu dəqiqə gəli-rəm. Hara gəlim? Hə, de. Hara gəlim?

-Görüş yerimizə! - Aynur telefonu söndürdü.

Göz yaşları boğurdu onu. Amma sevincindən ağla-yırdı. Onu bağışladığı üçün ağlayırdı...

Elxan özünü itirdi. Cəld əlləri ilə üst-başını təmiz-lədi. Başını gicəlləndirdi. Bu başgicəllənmənin səbəbini ayırd edə bilmədi. Ya həyəcandan, ya da ki, son vaxt-lar vaxtı-vaxtında, düzgün qidalanmadığına görə be-lə hala düşdüyünü fikirləşdi. Amma halının necə ol-mağı onun vəcinə deyildi. Cibində bir qara çəpəri də yox idi. Həmişə Aynurun görüşünə səliqəli, qeyri-adi görünüş və geyimdə, hədiyyə ilə gedərdi. İndi isə bunların heç bir fərqi yox idi. Ac qılınca çapdığı kimi, sanki uçurdu. Aynuru görməyə tələsirdi. "Görəsən, nə deyəcək? Niyə ağladı? Bəlkə Fərruxa nə isə olub? Mənimlə dərcləşmək istəyir? Bəlkə ayrılıblar. Uff... Axı bunlardan mənə nə? Bir gedim üzünü görün, sə-sini çşidim. Bəlkə macal tapıb birce dəfə yanağından öpərəm. Hə, öpərəm. Zorla da olsa öpəcəyəm. Qoy aynılıq öpüşü olsun. Amma yenə də öpərəm..."

Elxan parka yaxınlaşdı. Sərin meh əsirdi. Aynur idman geyimində gəldi. Saçlarını boynundan yuxarı yığımışdı. Elxan onu birinci dəfə idi ki, belə; sadə geyimdə göürdü. Aynurun gözləri hələ də yaşlı idi.

-Bağışla məni, Aynur, əliboş gəlmişəm. Bu dəfə sənə gül almaq üçün pulum olmadı. - qaşlarını çatdı. Azca gülmüşdü. Sifəti uşaq kimi görünürdü. Qeyri-ixtiyari gözləri doldu.

-Gül nəyimə lazımdır? - Aynur sözünü bitirməmiş ağladı və illərin həsrətli kimi bir-birinə sarıldılar. Bu hərəkət onların heç birindən asılı olmadı. Təkcə birce dəfə, zorla da olsa onun yanağından öpəcəyini düşünen Elxan indi onun üz-gözünü öpüşlərə qərç etmişdi. Ən gözəli isə bu öpüşlərin cavabsız qalmaması idi.

Səmərəli vaxt hər bir insan üçün qızıl bərəbərdir. İnsan ancaq onu duyan, başa düşən, sevinci ilə yanaşı kədərinə də şerik ola bilən bir insanla dərdləşib, vaxt keçirə bilər. Və bütün bunlar ona xoş olar, ruhunu oxşayar. Həmsöhbətin sənin fikirlərini, beynində gəzib dolaşan düz, və ya səhv ola bilən hər hansı qalmaqalı məsələləri sənənlə bölüşürsə, deməli sən onun üçün adi insan deyilsən. Ən qəribəsi də odur ki, bu söhbətlərə zamanın da gücü çatmır. Necə deyirlər, vaxt bitir, söhbət bitməz. Bu iki insanın saatlarla sürən söhbəti kənardan qəribə görünə bilər. Axı bunlar hansı mövzuda danışıq, nədir belə maraqlı olan, uzun söhbət, müzakirələr deyər düşündürər. Əsas məsələ isə həmsöhbətlərin eyni ahəngdə, rəngdə olması, fikirlərinin üst-üstə düşməsidir. Aynurla Elxanın da rəngləri eyni idi. Onlar dünyanı eyni rəngdə görürdülər. Elə indi, parkda da belə oldu. Bu uzun söhbət həmişəki söhbətlərdən fərqli idi. Bu söhbət, bu görüş onların gələcək taleyini həll edən söhbət idi. Aynur Fərrux haqqında, uydurduğu ssenari haqqında hər şeyi ona danışdı. Onun solğun sifətini sıgallayaraq nəvazişlə yanağından öpdü.

-Necə də arqlamısan?

-Hə, çox pisəm. Çox danırıram...

-Elxan.

-Ay can.

-Atam hər şeyi bilir.

-Nəyi?

-Münasibətlərimizi. Bizim evlənməyimizə razıdır.

Deyir ki, varım-dövlətim olan yeganə qızımın bütün istəklərini həyata keçirməyə razıyam. Fərrux sənənlə bağlı aramızda baş verənlərin hamısını atama danışdı. Əvvəl çox utanırdım. Amma nə edim? Hər şeyi - sənəni sevdiyimi etiraf etdim. Bu arada, məni təbrik edə bilərsən. Atam çalışdığı müəssisədə yeni vəzifəyə təyin olunub. Artıq baş mühasibdir. Ancaq...

-Nə ancaq?

-Sən görək ondan ayrılasan. Bu vaxta kimi nə səhvlər etməsənə, keçmişdə qalsın. Səni bağışlayıram. Ancaq ayrıl ondan, Elxan. Qurban olum.

-Biz demək olar ki, ayrılmışıq. Münasibətlərimiz çox soyuyub. On gündür ki, Raufgildə qalırım. Çıxıb gedib ifritə. Qapını da açarlayıb. Bayırda qalmışam. Belə sevgi olar? Sevən insan da sevdiyini bu soyuqda küçəyə atar heç? - güldü.

-Imran iflic olub, xəbərin yoxdur?

Aynurun dediyi sözlərdən tükləri biz-biz olan Elxanın bədənindən qorxulu bir üşütmə keçdi.

-Nə? Nə vaxt? - təəccüblə soruşdu.

-Yeganə zəng vurmuşdu. Dedi ki, bütün qızlar yığışıb, onlara gedirik, Bibixanım baş çəkməyə, sən də gəl...

-Gətdin?

-Yoox. Mənim nə işim var orda. Aaa.. Bilmirdin sən?

-Yox.

-Belə ər-arvad olar? - Aynur bərkədən qəhqəhə çəkdi.

-Yaxşı, bəsdir, gülmə. Kiminsə xəstələnməyinə sevinməzlər.

-Mən ona görə gülmədim. Sənin olanlardan xəbərsiz olduğuna görə güldüm.

Elxanın əhvalının pozulması onun xoşuna gəlmədi:

-Nə oldu? Qaş-qabağını niyə tökdün?

-Heç, - deyib siqaret yandırdı. - Yaxşı, əzizim. Get evə. Soyuq olar, sabah görüşüb danışıq. - Onun üzündən öpüb sağollaşdı.

Deyirlər dünyanın sonu yoxdur. Amma hər bir insanın içində bir dünya var. Ömür bitəndə insan dünyasının sonu gəlir. Hər kəs həyatı qəbul etdiyi kimi yaşayır. Çalışır, vuruşur, arzularına çatmağa cəhd edir. Bibixanın dünyası çoxdan bitmişdi, tükənmişdi. Müflis olmuş, arzuları puça dönmüş, ümidləri itmişdi. Sonsuz dünyanın sonuna gəlmiş, daha heç kimi lazım olmadığını dərk edərək unudulmuş biri kimi sürünürdü. Onun içində dünya yox idi. Əməlləri vulkan kimi püskürərək dünyasını məhv etmişdi. Niyə yaşadığını, dünyaya niyə gəldiyini heç özü də bilmirdi. Ona doğma olan insanlar da, sevdiqləri də ömirünün geridə qalan bütün fəsiləri də gözüne yuxu kimi görünürdü. İndi zamanı gəriyə çevirə bilməyəcək qədər, itirdiyi illəri yenidən yaxşıya doğru qaytara bilməyəcək qədər aciz idi. Bundan sonra onun üçün hər açılan sabah, hər doğan yeni gün mənasız ötüşsə də öten acı xatirələri duya-duya yaşamağa məcbur idi.

Artıq işə də getmirdi. İşləməyə təqəti qalmamışdı. Pul-parası bitmə də evdən çıxırmı, İmrana qulluq etməklə, sanki bütün günahlarının yuyulacağına özünü inandırmaq istəyirdi.

Yaşlı kürəkən oğula bərabərdir. Bu doğurdan da belədir. Vaqif evin bütün problemlərini öz üzərinə götürmüşdü. Gecəsini gündüzünə qatır, ailənin nədənsə korluq çəkməyinə imkan vermir. Bir dəfə də olsun Baharın xətrinə dəymir, çox yorğun olduğu hallarda belə, onun heç nədən narazı qalmasını istəməzdi. Ev tapşırıqlarını dəqiqliklə yerinə yetirir, İmranın xətrini çox istədiyi üçün onun bu halına bərk acıyırdı. Çox səbirli olduğu üçün, nə vaxtsa hər şeyin övvəlki kimi qaydasına düşəcəyinə inanırdı. Bibixanın saatlarla İmranın başı üstündə oturur, ona diqqətlə baxırdı. Gözlərindən qəzəb yağan İmran elə bil nə isə demək istəyir, amma alınmırdı. "Kaş ki, sən hər şeyi, bütün baş verənləri bileydin, İmran. Amma bu hala düşməyəydin. Kaş, mən öləydim. Amma səni belə halda görməyəydim. Bilirsənmi nə qədər əzab çəkirəm? Dözü bilmirəm. Sən yatağa düşməklə mənə işgəncə verdin. Elə bil etdiklərimin cəzasını çəkirəm. Bu, bir ömür boyu belə olacaq. Sən kaş ki, indi məni duma biləydin, mən o zaman səndən üzr istəyərdim. Amma əfsuslar olsun ki, sən məni heç vaxt duymayaçaqsan, heç vaxt. Bağışla məni. Qurban olum, bağışla! - onun üzündən, gözlərindən dönə-dönə öpdü. Onun bu halına çox acıyırdı. İmran ona diqqətlə baxır, heç bir reaksiya vermir.

Günlər çox ağır keçirdi. Artıq hər ikisi - Bahar və Bibixanın yuxusuz gecələr keçirirdilər. Bahar bərk xəstələnmişdi. Düşdüyi vəziyyət çox pis idi. Vaqifə və övladına vaxt ayıra bilmir, diqqət göstərmirdi. Həm də çox arıqlamışdı.

Elxanın içində bir sakitlik var idi. Çox sevincək idi. İmran haqqında eşitdikləri onu hardasa bir az məyus etdi. Nə qədər də olsa, o insanın indi bu vəziyyətə düşməsinə özünü də günahkar bilirdi. Belə qərara gəldi ki, gedib Bibixanıma baş çəksin. Hər halda "bu, pis olmazdı" deyə düşündü. Qəşəbəni, hətta onların məhəlləsini çox yaxşı tanıyırdı. Avtobusdan düşüb yolun bu biri tərəfinə keçdi. Bakı-Şamaxı magistrat yolunda maşınlar çox sürətlə sütiyürdülər. Addımlarını itilətdi. Həyəcanlı idi. Düz, üzü yuxarı - məhəlləyə tərəf addımlayırdı. Yolun sağ və solu hər iki tərəfdən evlərlə əhatə olunmuşdu. Bəziləri təzə tikililər idi. Bir az aralıda, səkidə iki böyük zibil qutusu var idi. Ətrafına da hər bir qəşəbədə olduğu kimi itlər yığılmışdı. Elxan nədənsə itlərə diqqət etdi. O, bəzən

lazımsız, mənasız nəyəsə nəzər yetirir, müşahidə edir və bu barədə düşünürdü. İndi də itlər onun beynində qoribə suallar doğururdu. O, hər dəfə hara isə gedəndə buna fikir verirdi və düşünürdü ki, niyə bəzi itlər qıvracaq, çəvik, dolu bədanlı, bəziləri isə cılız və zəif olurlar. Onun fikrincə, hər hansı məhəllənin itləri etli-canlı, çəvikdirərsə, deməli orada insanların yaşayışı o qədər də pis deyil. Elə lap bu məhəllənin itləri kimi...

Darvaza bərkdən döyüldü. Püllələrə aşağı enən Bibixanın darvazanın kiçik, dəmir qapısını açanda Elxanı görüb mat-məttəl qaldı.

-Burda nə işin var sənin? Nə cürətlə mənəim qapıma gəlmişən? - qışqırdı.

-Bağışla, bibi, eşitdim, çox pis oldum. Fikirleşdim ki, bəlkə nəyə isə ehtiyacın olar... Belə vəziyyətdə gəlməməyim düzgün olmazdı.

-Get burdan! Sənin heç nəyin mənə lazım deyil. Tez get. Bahar gəlib səni görməsin burda.

-Qurban olum, Bibi. Hara gedim? Səndən başqa axı mənəim kimim var? Neçə gündür ki, evdə gəlməmişəm.

-Nə ev? Hansı ev? Daha bizim evimiz yoxdur. Hər şeyim məhv oldu sənə görə. Rədd ol buradan, əclaf!

-Axı niyə mənimlə belə danışırsan?

-Necə danışmalıyam? Sənə görə müflis oldum. Bütün qızillarımla əlimdən çıxdı. Ərim yataq xəstəsidir. Hər şey sənə görə oldu. İndi niyə gəlmişən? Get. Rədd ol! Yoxsa polis çağıraram. Sağ qalmağımı istəyirsənsə, rədd ol buradan! - Bibixanın özünü unutmşdu, ağrı köpüklənmişdi. Kiminsə eşidəcəyindən ehtiyat da etmirdi. Gözləri bərəlməmiş, az qala hədəqəsindən çıxacaqdı. Elxan görüşdükləri bu müddət ərzində onu birinci dəfə idi ki, belə, əsəbi görürdü. Ehtiyatla geri addımladı. Onu sakitləşdirməyə çalışsa da faydası yox idi. Bibixanın dil-dil ötürdü. Elə bil bağırmaqla bütün acıqlarını çıxırdı.

Ses-küyə qonşular pəncərədən boylandı. İndi Elxanın buradan dərhal uzaqlaşmaqdan başqa çarəsi yox idi. Əslində işin belə sonluqla bitməsi onun üçün göy-dəndüşmə oldu.

Bibixanın cəld darvazanı bağlayıb pillələrə yuxarı qalxdı. Qorxudan bütün bədənini titrəyirdi. Ötüb keçən pis günlərini xatırlamaq istəmədiyi anda həyatını zəhərə döndərmiş birinin düz gözələrinin qarşısında dayanması onu çox qorxutdu. Baharın iti baxışlarınına tuş gəldi.

-Kim idi o?

-Kimi deyirsən?

-Necə yəni kimi? Mən uşağam? Sən unutmusan

ki, qarşında uşağ yox, ərli bir qadın dayanıb?

-Sən çox suallar verirən. Yaxşı, get atana qulluq et, - çıxmaq istəyərkən Bahar onun yaxasından tutdu və qışqırdı. - Deməli danışılanlar düzdür? Deməli sən doğrudan da...

-Kəs səsin! - deyər Bibixanım ona möhkəm bir şilələ çəkdi.

-Mən elə bildirdim ki, deyilənlər uydurmadır. Amma doğru imiş. Bütün danışıqlarını eşitdim. Nifrət edirəm sənə! Atamı bir dəqiqə də olsa burada, sənin kimi... - nə isə demək istədi. Dərindən nəfəsini dəldi. - Sən kimisinin yanında saxlamaram.

Cəld Vaqifə zəng vurdu.

Bəli, bu da sən! Bibixanım üçün bundan ağır heç nə ola bilməzdi. Baharın İmranı götürüb getməsi, onun hələ sağalmayan yaralarının üstünə od vurdu. Nə qədər valyarsa da Baharı getmək fikrindən döndərə bilmədi. İndi tək-tənha həyat sürməyə məcbur idi. "Əgər nə vaxtsa bizə gəlmək fikrin olsa, and olsun o bir olan Allaha ki, od vurub evi də, özümü də yandıram!"

Baharın dediyi sən sözləri vahiməylə təkrarlayırdı. Yataq otağına keçdi. "Kaş ki, bütün olanlar yuxu olaydı. Ayrılib görəydim ki, hamısı yalan imiş" deyər düşünürək əli ilə dizlərini qucaqlayaraq ağladı. Göz yaşını sildi. Baxışları təsadüfən basabının divardan asılmış şəklinə zilləndi. "Baba, əzizim. Bağışla məni. Mən sənə layiq bir varis ola bilmədim. Sənin vəsiyyətinə əməl edə bilmədiyim üçün bağışla məni, baba! Mənə güc ver. Bundan sonra yaşamaq üçün mənə qüvvət ver. Daha heç bir vaxt tanımadığımı yad insanları həyatıma yaxın buraxmaram. Yüz ölçüb, bir biçmədən bir addım belə atmaram. Sən böyüksən, baba. Etdiyim bütün səhvlərə görə bağışla məni! - Hönkürərək döşəmənin üzərində diş çökdü.

Bir neçə gün də keçdi. Şəhərdə vəziyyət elə əvvəlki kimi pis idi. Əhəlinin əksəriyyəti səs-küydən, atəş səslərindən uzaqda yaşayan qohumlarına üz tutmuşdular. Bəzilər isə evini dəyər-dəyməzinə satıb şəhərdən çıxmış, bir az sakit məkanlarda məskunlaşmışdılar. Lena səbirsizlik İlkindən xəbər gözləyirdi. Səlim onunla bağlı problemlər haqqında Lenaya məlumat vermişdi. Çox narahat olsa da, top-tüfəngin sənsindən qorxduğu üçün evdən bayıra çıxma bilmirdi. Özündən çox Elçinə görə qorxurdu. İlkən qayıdana qədər oğlunu göz bəbəyi kimi qoruyur, əmanət kimi əzizləyirdi. İlkənə görə bərk narahat olsa da birtəhər dözməyə, gözləməyə məcbur idi. Səlim fürsət tapan

kimi yoldaşı ilə gəlib Lenaya baş çəkir, bəzi ərzaqları gətirirdi.

Bir gün isə İlkinin telefon zəngi onu həm sevindirirdi, həm də məyus etdi.

-Lena, salam əzizim. Mən sərhəddəyəm. Səninlə çox çətinliklə danışıram. Nəzərdəyəm. Sənədlərimlə bağlı problem yarandı. Məni Azərbaycanca qaytarırlar. Bir neçə il sərhəddi keçə bilmək imkanım olmayacaq. Başa düşürsən, Lena? Bilirsen bu nə deməkdir? Sizi bir neçə il görə bilməyəcəyəm. Ona görə də sən təcili Bakıya gəlməlisən. Mən sızsız yaşaya bilmərəm. Lena, xahiş edirəm. Elə bu gündən əşyalarını topla. Səlimdə bizim evin ünvanı var. O ünvanla gələrsiz. Gözləyəcəm sizi. Daha danışa bilmirəm. Bakıya çatan kimi yenə zəng vuracağam. Amma sən tez hazırlaş, çıx. Yaxşı? Anladın məni? Lena, Lena, alo...

-Hə, İlkən. Sən bu neçə günə harda idin? Niyə tutublar səni? Nə olub axır? - Lena bərkdən ağladığı üçün səsi aydın eşidilmirdi.

-Tutmuşdular məni. İndi o söhbətin yerini deyil. Əsas odur ki, canımı qurtara bildim. Ancaq yol pulum var üstümdə. Heç bilmirəm evə hansı üzlə gedəcəyəm. Sən gələndə pulların hamısını gətir. Lazım olacaq bizə.

-Yaxşı, sən heç narahat olma. Mən bir şey fikirləşərəm. Özünə yaxşı bax.

-Elçini öpərsən. Gözləyəcəm sizi.

Yenidən əvvəlki xoş günlər qayıtdı. Doğrudan da zaman ən gözəl dərmandır. Sanki ötən bu vaxt ərzində heç bir hadisə baş verməmişdi. Elə bil Elxan həmin, Aynur da elə əvvəlki Aynur idi. Bəlkə də sevgi idi onları yenidən birləşdirən. Bəlkə də... Deməli, sevgilər ayrıla bilməz. Sevgidə qürur olmur. Aynur idi hər şeyi dəyişən, onu bağışlayan, yenidən özünə qaytaran, güzəşt edən, ev-əşikiz, pul-parasız olmasına baxmayaraq, onu olduğu kimi qəbul edən. Üstəlik təsəlli də verirdi.

-Hər şey yaxşı olacaq. Sən bircə ürəyini sıxma, da rıxma. Atam dedi ki, sənə iş tapacaq. Elə onun yanında işləyərəm. Necə deyirlər, su girdi qaba, oldu içməli. Toydan sonra da Mərdəkəna gedərik, bağa. Düzdür, mən şəhərdə yaşamağa alışmışam. Amma atam o evi mənə toy hədiyyəsi edəcək.

-Yox, Aynur, tələsmə. Sən məni utandırmasan. Mən sənə evində yaşaya bilmərəm. Hələlik ev kirayəliyərik. Lap elə istəsən Raufgildə müvəqqəti qala bilərik. O, özü bunu deyib. Deyib əlinə yaxşı pul gələndə qədər bizdə qalarsız. Onsuz da orda artıq otaqlar çoxdu.

-Bu nə sözlərdi? Əslində sən utandırıcı danışsən. Biz evləndəndən sonra bir ailə olacağıq. Niyə və adamlarla birgə yaşamağı ki? Bəsdir, indidən xətrəmə dəymə, - gözlerini süzdü.

-Hələ toya var. Düşünərik. Sabah necə olacaq bəs? Nişan mərasimə lazım olanları bəs necə alacağam, Aynur? Elə bil nağıllardakı kimi hərəkət edirik, sehbazlar kimi.

-Nə lazım olan? Nişana nə lazım olur ki? Təmtəraqlı stol açılır, qonaqlar gəlir, yeyib-içib tərif deyirlər, üzüklər taxılır. Vəssalam.

-Mən də elə onu deyirəm də. Axı... Bəs necə olacaq? Nişan mərasimi üçün lazım olanları necə alacağam?

-Narahat olma! Hələ ki, yükün çoxu qız evinin üzərinə düşür. Qonaqlığı atam təşkil edəcək. Qaldı ki, zər-zibaya, sənin aldığı qızilları saxlamışam. Çıxaram ortalığa, deyəcəyəm ki, Elxan alıb. Bir də ki, özüm, o qızilları elə-bələ, sadə, ucuz zinetlər deyil. Amma halaldır sənə. Zövqün oladı.

-Hə... Anladım, demək aldıqlarımı saxlamışam?

-Aaa. Tullamalı idim ki?

-Bəri bax. Xətrinə dəyməsin. Öz aramızdı, onlar Bibidən yadigar qalıb. Axır ki, bizim bu bibi az da olsa bir işimizə yaradı. Ha - ha - ha.

İçərişəhərdə xeyli gəzdikdən sonra Filarmoniya-nin heyətindəki parkda oturdular. Sonra yolu keçib, üzü aşağı Qərb Universitetinin qarşısından keçərək Prezident Aparatının binasından düz aşağı dənizkəna-rı parka doğru getdilər. Xırda daşlardan düzəldilmiş sükətdə elə bil kimse onları arxadan itələyirdi. Səkinin istiqamətinə uyğun olaraq tələsik addımlayırdılar. Park irəlidi qalırdı. Aynurun dediyi sözlərdən sonra üvan dəyişirdi:

-Müəlliməmə deyirdi ki, eyni yolu tez-tez təkrar-lamaq beyində yaddaşsızlıq yaradır. Tez-tez parka gə-dirik. Bəlkə bu gün yolu dəyişək.

"Azneft" meydanına gəldilər. Bir az böyük fəvvarə-nin yanında dayandılar. Artıq gün batırdı. Fəvvarə-nin ortasındakı əjdaha elə bil ağzını açıb bütün şəhəri udmağa hazırlaşdı. Bu mənzərədən ürəyi sıxılan Aynurun təkidi ilə Funikulyora tərəf getdilər. Elxan sivecnək iki biletdi aldı. Qatar yuxarı Xəzər qayır-ıca həcən da artırdı. Burada başqa adamlar da var idi. Bir an-lıq fəvvarə, parkdakı ağaclar, asfalt şosədə şütüyən maşınlar və nəhayət, dəniz çox aşağıda qaldı. Səma-da üfük görünürdü. Üfüyün parıltısı Xəzərə qeyri-adi görünüş verirdi. Qatardan düşdülər. Geri qayıtmağa isə tələsmədilər. Elxanın təkidi ilə Şəhidlər Xiyabanına getdilər. Hər bir Azərbaycanlı gənc ailə qurma-da öncə "20 yanvar" şəhidlərinin, əsasən də İlahm

və Fərizənin məzarlarını mütləq ziyarət etməlidir. Bura bizim qan yaddaşımızdır, and yerimizdir, - Elxan qürurla dedi və bir neçə qərəfil alıb qəbirlərin üstünə qoydu.

-Sən də burada, şəhidlərin arasında olmaq istə-dinmi? Axı şəhid olmaq şərəfidir. - soruşdu Aynur

-Doğrudur. Şəhidlər ölmür. Onlar burada uyuyur-lar. Biz isə onların sayəsində torpağımızda rahat gəzi-rik, rahat nəfəs alırıq. Əsas odur ki, biz azadıq. Vətə-nin azadlığı hər şeydən üstündür. Bunun üçün şəhid olmağa dəyər. Şəhidlər həmişə yaşayır. Heyf ki, bəzi torpaqlarımız düşmənlə tapdağı altındadır. Mən o günü gözləyirəm görürəm, Aynur. Çox az qalıb. Torpaqlar qayıdacaq. Mən müharibə istəyirəm, istəmirəm ki, bu ciddi münaqişə sakit yolla həll olunsun. Görək ermə-nilərin qanını, göz yaşlarını görün. Necə ki, onlar vaxtilə bizim yurddaşlarımızı, əsirlərə əzab veriblər, çirkin əməllər törədiblər, bax biz də bunları təkrarla-malıyıq. Düşmənlərə rəhm yoxdur. Düşmən elə düş-məndir. Məsələn, vuranı vururlar. Bəlkə də mənə qismət olmayacaq o gün. Heyatda hər şey ola bilər. Amma onu bil ki, Qarabağ geri alınan gün qəbrimin içində məni xoşbəxtlik tori bürüyəcək və mən əbədi olaraq cənnətə qovuşacağam.

Kövrək hislərlə hündür pillələri aşağı endilər. Sa-hil metrosuna qədər piyada addımladılar. Nədənə iki də kövrəlməmişdi. Çox həyəcanlı idilər. Sabah nişan taxılacaqdı. Bütün olub keçən ağır-aclı günler-gəridə qalacaqdı. Amma nədənə kövrəlməmişdilər. Bəlkə də bu, xoşbəxtliyin bir üzü idi. Onların bu kövrəkliyi uzun illər zindənda qalan dustağın bir gündən sonra azadlığa çıxacağı gənci həsrət və intizarla, baxışları-nı səhərə kimi saatın əqrəbinə zilləyərək, saniyələri sayan dəhşətli əmələ bənzəyirdi.

-Gecdir. Səni evə yola salım. Nişandan sonra, to-yumuza qədər söz veririk ki, səni doyuncu bütün şə-həri gəzdirəcəyəm. Axı toydan sonra vaxt olmayacaq. Uşaq, filan... - Güllüydülər. - Bilirəm, filmləri çox se-virirsən, amma başla, vaxt azdır. - Qol saatını göstər-di və taksi dayanacağına tərəf getdilər.

-Bal ayını harada keçirəcəyik? Bax, görək indidən planlaşdırmaq, - Aynur kövrək notlara bir az yumor his-si qatmaq istədi. Uşaq kimi gülməyə bənzəyirdi.

-Nə bal ayı, özizim? Sən deyəsən unutmusan ki, kasıb bir oğlana ərə gedirsən. Biz elə Bakıda qalsaq yaxşıdır.

-Niyə axı bal ayı deyəndə hər kəsin gözünün qar-sısında xarici şəhərlər canlanır? Axı bizim gözəl ra-yonlarımız var. Havası, suyu təmiz. Həm də xeyrimi-zə elə vətənə verək də, - dodağını büzdü. Üzünü kü-sülü formada bir az yana çevirdi.

-Yaxşı, nə deyirəm. Elə işə Şuşaya gedirik. Oradan gözəl məkan tanıyıram.

-Gözəl zarafatdır. İnşallah, o gün də olacaq, - Aynur ciddi görkəm aldı. - Gözəl yerlər çoxdu. Atam bizi tez-tez aparır. Məsələn, Masallıda "İsti su" istirahət mərkəzi var. Oralar çox gözəldir. Quba tərəf də yaxşıdır. Amma Qəbələ bir başqa ələmdir. Hələ Şəkini demirəm... Elxan bərkənd gəldi, - Yaxşı, elə işə, bütün gözəib, görməli rayonların adlarını yazıb püşk atarıq. Şəki, Lənkoran, Gəncə, Tovuz, Qax, nə bilim, daha haralar...

-Tapdım! Püşk atmaq lazım deyil. Mən seçimi edtim. Məncə, sən də bununla razılaşarsan. İsmayill! Orada Buynuz kəndində "Göy çay" var. Suyu göm-göydür. Ətrafında da sıx dağlar. Sonra İvanovka kəndinə gedirik. Oranın əhalisi çox mehribandır. İnsanlarla avropasayağı rəftar edirlər. Orada bir göl var. Ətrafında da balıq tuturlar. Gün batana yaxın göl daha da əsrəngiz görünür. Bir sovxoz da var orda - "Nikitina". Kəndə gedən, o sovxozdan pendir, qaymaq almada geri dönmür. Elə gecəni də o kənddə ev kirayələyib qalarq. Səhərişi gün də Lahıca gedirik. Ora qədim yerdirdi. Çoxlu gümüş hədiyyələr, suvenirlər, taxirişəyalar alarıq, yaxşı, Elxan? Vəssalam. Qərarım qətidir.

-Deməli, İsmayill? Danışdıq!

Simüzər geniş zalda vurmuxur, elə hey o tərəf-bu tərəfə gedirdi. Həyəcədən geniş otaqda sıxılır, sanki otaq ona dar gəlir, çox kiçik görünürdü. Bilirdi ki, bu gecə yatmayacaq. Evə adi qonaqlar gələndə, və ya ad günləri, bayramlarla əlaqədar evdə keçiriləcək yığıncaqlarda, hələ gecədən bəri narahat olur, qeyri-adi açdığı yemək masasına kənardan bir neçə dəfə baxır, bəzi qab-qacağın yerini dəyişirdi. Sabah işə xüsusi bir gün - yeganə qızının nişan mərasimi keçiriləcəyi üçün bu dəfə açılan süfrənin fərqli və qeyri-adi olmasına görə hələ bir həftə əvvəlcədən Aydına xüsusi tapşırıqlar vermişdi. Otağın pərdələri dəyişilmiş, yeni, bənzərsiz masa süfrəsi alınmış, hətta qab-qacaq servizləri də yenilənmişdi. Simüzər istəyirdi ki, nişandan sonra hamı yaxşı mənəda onlardan, açdığı süfrədən, ləziz yeməklərdən danışsın. Elxanın şəklini görmüşdü. Onun yaraşıqlı olduğuna görə fəxr edirdi. Uca boylu bir kürəkəni olduğu üçün qohum-qonşu yanında qürürlənir, tez-tez dütlükdən səh salırdı. Hətta bir dəfə qonşusu Aida ilə söhbəti zamanı Elxanın şəninə o qədər təriflər yağdırdı ki, qonşusunun tutduğu iradın utandı.

-Ay bacım, bəsdə də. Elə bil Aynur yox, sən əgə gedirsən o oğlana. Balam, bu qədər də tərif olar? - de-

mişdi Aida.

-Aaa... Vallahi-billahi, tərif etmirəm. Bax, Aynur canı, necə varsa, elə olduğu kimi də danışırım. Tərif niyə edim ki? - gözlerini simüşdü Simüzər.

-Səni qınamıram, ay Simüzər. Təzə-təzə hər şey yaxşı, yolunda olur. Uzağı bir ildən sonra, əsasən də dünyaya uşaq gələndən sonra münasibətlər bir az soyuyur. Vay o günə olur ki, qızına ağır bir söz deyə, və ya əl qaldırsa. Onda nişanlı vaxtı gözünə film qəhrəmanları kimi görünən kürəkən gözündən əfi ilan kimi düşür. Yadında saxla, evləndəndən sonra oğlanın, ya da qızın iç üzü görünür. Axı nişanlı olan vaxtı ancaq bir-birinin yaxşı tərəflərini görürlər. Bir adamlar bir yerdə yaşamayınca onun xarakterini daqiq bilməzsen. Bəs eşitməmişən ki uzaqdan uzağa sevilənlərin məhəbbəti güclü olur, daha şirin olur? Ha - ha - ha...

-Ay qız, bunlar başqa-başqa şeylərdi. Elələri çox getmir. Axırı nə olur? Ayrırlırlar. Özü də çox pis. Ya intiqam alırlar bir-birlərindən, ya da el çində rüsvay olurlar. Ailə, yenə də təmiz ailə. Ondan başqa yalanlıdır.

-Hələ sənə bizim kişidən - Rafiqdən danışım. İdarədə bir işçisi var. Lalədi qızın adı. Deyir o qədər mərifətli, qanaqaqlı qızıdır ki. Kamrana deyir gəl, o qızı alım sənə. Yeni ildə kollektiv şəkil də çəkdiriblər. Kamrana göstərdi şəkili. Kamran bir az utancaqdı. Atasına bir söz demədi. Amma səhər mənə deyir ki, qız zövqümə uyğun deyil. Rafiq bunu eşidəndə dali oldu. Deyir, ay axmaq gədə, sən nə danışsən, bax şəkile, gör Azərbaycanda ondan gözəl qız varsa, bu dəqiqə o qızın qapısına elçiliyə getməsən, məndən pis adam yoxdu. Bizim bu utancaq Kamran bir ağıza nə desə yaxşıdır?

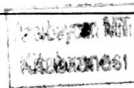
-Nə?

-Əgər qız gözünə belə gözəl görünürsə, özün evlən.

-Aaaa. Bu da sənin utancaq oğlun.

-Hə, vallah. Elə beləcə də dedi. Amma, dediyi sözlərə axşam gəlib məndən üzr istədi. Ha-ha-ha...

İndi bir daha Aida ilə söhbətini yada salıb gülmür, mahni zümzümə edərək nazla masanın o tərəf-bu tərəfinə keçirdi. Siyahıda əsasən tüz adamın adı var idi. Hər ehtimala qarşı beş nəfəri də əlavə olaraq nəzərdə saxladı. Boşqabları iç-içə qoyub sıra ilə, eləcə də çəngəl, bıçaq və su stəkanlarını da qaydası ilə masaya düzdü. O, qonaqlar üçün süfrə açarkən heç vaxt köməyə kimisə çağırır, əksinə, ona bu işdə mane olana açığı tuturdu. Həmişə bu işə tək girişməyi sevərdi. Əl kağızlarını da getirib səlhiyə ilə boşqabların kənarına qoydu. Artıq demək olar ki, masa hazır idi.

Geniş otağın kənarında kiçik bir masa da var idi. Buraya əlavə qab-qacaq, əl kağızı və su stekənləri qoyulmuşdu. Qonaqlara yeməkdən əvvəl, ilk növbədə meyvə suyu təklif olunacağına görə şüşə qablarla dolu müxtəlif və qarışıq meyvə suları kiçik masanın üstündə hazır vəziyyətdə qoyulmuşdu. Soyuq qəlyanaltı üçün nəzərdə tutulan salatlara da artıq hazır idi. İsti yeməklərə gəlincə isə, adəti üzrə süfrənin şahı sayılan zəfəranlı plov süzüləcəkdi. Bu işdə, yəni plov süzməkdə usta olan Aidə bunu öz üzərinə götürmüşdü. Plov qoyun ətinəndən hazırlanmış şabalıdlı qovurma ilə süfrəyə getiriləcəkdi. Plovdan əvvəl isə sobada bişirilmiş kütüm balığı, yarpaq dolması və sifarişlə şüşə çəkilməmiş isti quzu və lülə kababı süfrədə olacaqdı. Binalarının yaxınlığında yerləşən çörək sənəindən təcrid edilmiş küre çörəkləri artıq sifariş olunmuşdu. Yeməkdən sonra isə əlbəttə, samovarda qaynadılıb, xüsusi dəmlənməmiş otirli Lənkəran çayı ilə şərq şirniyyatları süfrəyə gətiriləcəkdi. Eyni zamanda, mövsümə uyğun meyvələrlə dolu vazalar və çərəzlərlə dolu olan qablar ehtiyat masasının üzərində idi. Aydın nişan üçün lazım olan hər şeyi almışdı. Bu ev çox qonaq-qaralı olduğu üçün Simuzər düz, istiot, limon suyu, hətta diş çöpünə kimi lazım olan xırda nə vardısı, hamısını qabaqcadan siyahıda qeyd edir, nəvəzişlə Aydına tərəf uzadırdı. İndi də süfrəyə, mətbəxə və əsasən də soyuducuya nəzər yetirəndə hər şeyin yerli- yerində, qaydasında olduğunu görüb, bir daha öz xanımılığına, zəkasına heyran oldu.

"Heydər Əliyev adına Hava Limanı". İlk yuxudan ayılmış kimi gözlerini ovuşdurub, açıb-yumdu. Kənardan fərqli görünürdü. Bəlkə də Bakıya üz tutan qonaqlar və yerli sakinlər arasında ən kəsb o idi. Bu, onun görkəmindən - çirkli üst-başından və əliboş olmasından ilk baxışdan bəlli olurdu. Taksiyə oturub səhərə tərəf getməyi qətd etdi. "Bu görkəmlə birbaşa evə gedə bilmərəm. Aman Allah, çoxdandı heç evdən də xəbərim yoxdu. Görəsən, atam necədi? Yəni içki içirmi? Bəs anam? Yazıq anam. Birco tez gedib onu görə bilsəydim. Yəqin Bahar da gələr. Hə, mənim gəldiyimi bilən kimi gələcək. Bilirəm ki, dərhal gələcək. Ümid də görərəm. Dayısı qurban olsun ona... Amma, yox, belə - bu halımla gedə bilmərəm evə. Əlim boşdu. Məni belə - bu ehtivada görsələr, yəqin ki çox pis olacaqlar. Bilmək olmaz, bəlkə anam özündən də gedə bilər. Başına gələnləri onlara anlatmaq üçün bir az zamana ehtiyac olacaq. Ah, mən isə utanıram. Belə kökdə evə getməyi utanıram. Axı neçə ildir əziyyətlə, zəhmətlə işləyirəm. Yaxşı pulum da

var. Lena inanıram ki gələcək, mütləq gələcək. Bəlkə bura gələndə qədr bir az pul da göndərdi mənə. Bilmək olmaz. Amma, indi nə edim? Necə gedim evə? Bəlkə Rövşəni axtarım? Onlara gedim? Hər şeyi danışım. Bir az pul da alım ondan. Evə əliboş getmək yaxşı düşməz. Hə, belə edim. Elə ən yaxşısı budur. Üst başına da bir az əl gəzdirərəm. Bir az ondan pul alıb gedərəm evə". Yol boyu düşündürdü İlkən. Səliqə-səhmanlı şoseyə, səkilərin kənarında səliqə ilə əkilmiş şam ağaclarına baxıb dərinləndirən köksünü ötürdü. "Ah, Vətən" deyib için-çin hüçürdü.

Sınıf yoldaşı, dostu Rövşən Keşlə bazarı yaxınlığında yaşayırdı. Orta məktəbi eyni sinifdə oxumuş, qonşu olsalar da Rövşənin ailəsi bir müddət sonra evlərini satmış, buraya - qohumlarının yanına daşınmışdı.

Dərnəgül yolunda taksidən endi. Hündür körpünün altından uzun, dar məhəlləyə gedən yola gəlib çıxdı. Dostunun evini gözüyumuşu tanıyırdı. Artıq hava qaralırdı. Xırda evlərin damı batmaqda olan günəşin təkəmsəyrək ışıltısından maraqlı və qərübə görünürdü. Evlər bir-birinə o qədər yaxın idi ki, bir evdə baş verən hər hansı bir hadisə, və ya sadəcə, uşağ çığırtısı tez bir vaxtda küçəyə yayılırdı. Deyilənlərə görə, bu ərazidə ev tikməklə dövlət tərəfindən qadağan olunduğu üçün evlərin ekskriyyəti gecə ikən tikilmişdi. Uzun müddətdən sonra isə əhəlinin sayı çoxalmış və tikilən evlər minnət-xahiş və əlbəttə, "şirinliklə" "qanuniləşdirilmişdi. İndi burada bütün rayonlardan gəlmələr məskunlaşsalar da, ekskriyyə Qərbi Azərbaycanlılar idi.

Dəmir darvaza adəti üzrə açıq idi. İlkini ilk qarşılayan dostunun atası Vaqif oldu.

-Ay sənə xoş gördük, a bala! Həmişə vətəndə. Nə vaxt gəlmisən? Gəl, gəl keç içəri. Bayırda nöşün dayanmısan?

-Çox sağ ol! Allah köməyinizdə olsun. Tələsirəm. Rövşən evdə?

Səso Rövşən də çıxdı. Amma, xoş gəldin eləmədən dostunun bu görkəminə yerində quruyub qaldı. Nə isə pis bir hadisənin baş verdiyini hiss etdi.

-Aaaa... İlkən? Nə olub sənə? Bu nədir belə? - əlini onun üst-başına, saç-saqalına uzatdı.

-Ay oğul, bu nə sözdü? Bir evə çağırırsana, - gileyləndi Vaqif.

-Yox, yox, sağ olun. İçəri keçməyəcəm. Sağlıq olsun, başqa vaxt gələm. - güllümsədi. - Gəl eşiyə çıx, bir az söhbət edək, - deyib dostuna göz vurdu.

-Bu saat, bu saat. - Rövşən içəri keçib pencəyini götürdü və dərhal çıxdı.

Bir daha iki dost möhkəm bir-birlərinə sarıldılar. Dar dalanlarla addımlayıb avtobus dayanacağına gəldilər. Kənara çəkilib siqaret yandırdılar. İlkən asta-asta, həmalca yaxında başına gələnlər haqqında izahat verdi.

-Bu görkəmdə evə getməyə çəkəndim. Dedim ilk öncə bir sənənlə məsləhətləşim. Mənə bir az, yüngülvari pul da lazım olacaq. Sonra işlərimi qaydasına qoyaram. - utancaq halda dedi İlkən.

-Bu nə sözdür? Əlbəttə, kömək edərdim. Dayan bir dostlara zəng edim. İndi bilsələr ki gəlmisən, fişqırıq olacaq. Özüm ölüm, o gün elə yaxşı yeyib-ıçırdıq. Sən sağlığımıza da vurduq. Ha-ha-ha. İy bilirsən sən? Nə yaxşı gəldin ələ... Darıxmışdıq. - Rövşən bir daha onu qucaqlayıb bağına basdı və dərhal dostlara zəng edib İlkən gəldiyini xəbər verdi. Ünvanı dəqiqləşdirdikdən sonra çörək yemək üçün restorana yollandılar.

Elxan yenə də Raufgilə getməli idi. Başqa gedəcək yeri yox idi. Əslində, cibində bir manat da olsun pul qalmamışdı. Amma bunu Aynura biruzə vermək istəmirdi. Ətrafında dayanarlara, gəlib-gedənlərə diqqətlə baxırdı. Ac olduğu üçün mədəsinin qurultusu, sanki küçədə şütüyən maşınların səsi ilə eyni idi, siqaretdən ötürü işə ciyəri yanırı. "Hə Elxan! Bu da sən dayanacaq! Bu da qurduğun planların acı nəticəsi, indi ac-yalavac dolan küçələrdə" öz-özünə mızıldayırdı. Amma Aynurun ona qayıtması hər şeyi - pis güzəranını, geridə qalan acı günləri unuttururdu. Küçədən keçən birinə yaxınlaşdı. - Qardaş, siqaretin olmaz?

-Buyur. İlkən köynəyinin yaxasındakı cibindən siqaret qutusunu çıxarıb ona tərəf uzadı. Elxan siqareti dərhal damağına qoydu. Qıyqacı baxışlarla qarşısındakı adamı süzdü. Alışqanı cibindən çıxarıb siqareti yandırdı. - Çox sağ ol, qardaş. Allah razı olsun, - dedi. İlkən də siqaretin birini damağına qoydu. Siqareti tələsik sümürərək tüstünü içinə çəkən Elxana diqqətlə baxırdı.

-Çox tanış gəlirsən. Elə bil səni harda isə görmüşəm. Amma çoxdan.

-Ola bilər. - deyər Elxan onun üz cizgilərinə diqqətlə baxaraq qışqırdı, - İlkən! Sənsən?

-Hə. İlkən.

-Necə də dəyişmişən... Tanımadın? Naxçıvan, sifir bir hərbi hissə.

-Ooo... Elxan!

Hər ikisi qucaqlayıb bir-birini bağına basdı.

Bu nədir, alə? Vinzavod lylənsən. Bu qəder də içmək olar?

-Uşaqlarla oturmuşdum. Çörək yeyirdik. Elə bir az əvvəl ayrıldıq.

-Hansı uşaqlarla?

-Sən tanırsan. Sınıf yoldaşlarımla. Heyif ki, çıxıb getdilər. Yoxsa tanış edərdim sizi. Nə isə... Qal-sın başqa vaxta. De görüm nə işlə məşğulsən? Harada qalırsan?

-Nə işlə məşğul olacam? Avaragorçuluq. Şəhərdə qalırım. Bəs sən?

-Çoxdan idi ki, buralarda yox idim. Eh, başıma nələr gəlməyib... Az qalmışdı ki, tutulam. Canımı yaxşı qutardım, nə isə fikirləşdisə: - Vaxtın var? - soruşdu.

-Hə. Nə olub ki?

-Bəlkə bir yerə oturub bir dərdləşək? Gec deyil ki, sənə görə?

İlkinin təklifi Elxanın ürəyindən oldu:

-Alə nə gec? Hara deyirsən gedək.

İlkin Elxanla birgə yenidən dostları ilə olduğu restorana qayıtdı.

-Ay dost. Süfrəni hazırla...

Onun qayıtdığını gören xidmətçi:

-Aaa... Sən yənə gəldin? Ayılmışsən deyəsən...

İlkin qəh-qəh çəkərək dedi:

-Alə, sənə nə, ayılmışam, yoxsa yox? Sənə dedim ki, süfrəni hazırla. Hələlik iki tikə keçir şişə. Bir də ki, bir litrlik araq gətir.

Müştərisinin sayının çox olmasından sevinən şişəman xidmətçi sevinecək halda:

-Baş üstə, baş üstə, mənim gözlərim üstə! - dedi.

Artıq saat on iki idi. İsti kabablardan yeyərək, tez-tez siqaret çəkən Elxan həm də bir az narahat idi. Həyəcan hələ də onu tərk etməmişdi. Axı sabah Aynur-la nişan günüdür. Xeyallara dalaraq dayanmadan danışan İlkini dinləyirdi. Gözləri onda, xeyalları isə qanadlanaraq çox da uzağa yox, sabahki günə doğru uçurdu. "Aynurun başında qırmızı örpək var. Uzun, qırmızı don geyinib. Qohumları ətrafına toplaşib. Aynur xoşbəxttir. Qayıdan xumarları. Gözlərini açıb-yumduqca daha da gözəl görünür, üz cizgiləri örpəyin altından səhnədə qrimlənmiş aktrisalar kimi simmetrik görünür. Mən əllərimdə sarı çiçəklər, ah, niyə səri? Nə bilim... dilimə gələn bu rəng oldu. Hə, mən çiçəklərlə içəri keçirəm, çiçəkləri ona uzadıram, güllümşeyir. Sonra örpəyini açıram, Xoşbəxt baxışlar toqquşur, sevirir. Hamı bizi baxır, həsəd aparır. Sonra üzüklər taxılır. Hamı bir səslə "Allah xoşbəxt ələsin!" deyir.

Tamamilə sərxoş olan İlkən danışarkən dili kəkələyirdi. Bu neçə ildə qürbətə başına gələn bütün hadisələri tələsik də olsa ardıcılıqla Elxana danışdı.

Elxan diqqətlə onun gözlərinin içinə baxır, amma yemək-içməyindən də qalır. İndi oturduğu isti restorandakı otaq, isti yeməklər, araq, siqaret və hətta İlkinin özü də bu çətin anında onun üçün göydəndüşmə olmuşdu.

-Gəl bunu da içək valideynlərin sağlığına! Allah ölənlərə də rəhmət eləsin.

-Sağ ol, qardaş, - Elxan bədəni axıra kimi içdi. Artıq onun da sərxoşluğu hiss olunurdu.

-Sən də bir danış görüm nə edirsən? Nə işlə məşğulsan? Nə olub, alə? Elə bil aclıqdan çıxmısan. Bir az yavaşa yə, - İlkin zarafatla güldü.

-Nə edəcəyəm, heç bir şey. Avaragorçuluq. Yaşlı bir qadınla yaşayırdım. Ayrıldıq. Dilxor olmuşam.

Artıq arəğin təsirindən gözləri qıpqırmızı qızarmış Elxan Bibixanıyla bağlı baş verən bütün hadisələri İlkinə danışdı. Sevdiyi qızdan ayrı düşdüyünü, pulsuz, ac-yalavac küçələrdə qaldığını dedi:

-Nəçə müddətdir ki, dostum Raufgildə gecələyirəm. İnanırsan, daha onlara da getməyə utanıram. Amma əsas odur ki, bu nağilin sonu yaxşı bitdi. Barışdım sevdiyim qızla. Nişanlanmışıq. Sabah nişandır, təəvvür edirsən? Var-yoxuna nəhəltə olsun Bibixanımın! Məni qapıdan qovaladı, - İlkinə göz vuraraq, - amma öz aramızdı, yaxşı kef çəkdim onunla.

Bibixanımın adını eşidən İlkin elə bil ki, dərin bir yuxudan ayıldı.

-Nə idi qadının adı? - deyərək təəccüblə soruşdu.

-Bibixanım! - dedi Elxan və İlkinin bərəlməmiş gözlərini görüb özünü itirdi. - Nə olub? Olmaya sən də onunla yatmısan? Mənim bibim məşhur imiş, xəbərim olmayıb, - dedi və əllərini əllərinə çırparaq bərkdən güldü.

-Harada yaşayırsan o qadın? - Ağzındakı tikəni çətinliklə udqunan İlkin soruşdu.

-Müşfiqbadda. Şəhərdə - gözəllik salonunda işləyirdi.

İlkin əsəbi halda ayağa qalxdı. Elxan onu sakitləşdirməyə çalışdı.

-Alə, nə oldu? Birdən qohumun olar a? Xəbərimiz olmaz, - və yenidən gülməyə başladı.

-Nəyə gülsürsən, əclaf? Sən mənim anama toxunmusan, - deyərək stolun üstündəki yarımqıraq şüşəsini götürüb sağ əli ilə möhkəm sıxdı. Dişlərini bir-birinə sıxmış, acıqlı halda başını dayandıran yelleyirdi.

-Nə? Nə danışırsan? - Elxan özünü müdafiə etməyə cəhd göstərdi. Yavaşa ayağa qalxmaq istədi.

-Hə, mənəm İlkin. İmranın oğlu. Kef çəkdiyən

qadının oğlu, indi səni heç ufdə demədən cəhənnəmə göndərəcəyəm. Bilsənsən ki, qadınları aldadaaraq namuslarına toxunmaq nə deməkdir?

-Sakit ol, İlkin. Özünü ələ al. And olsun Allah ki, bilməmişəm onun sənənin anan olduğunu, - ayağa qalxdı. Əlini qabağa uzatmaq istədi. Amma gec idi. İlkin araq şüşəsi ilə onun başına zərbələr endirdi. Elxan zərbələrdən huşunu itirib döşəməyə çırpıldı. Səs-küyə gələnlər Elxanın hərəkətsiz bədəninə, İlkinin bərəlməmiş gözlərinə, əsime-əsimən esən əllərinə baxıb cəld oranı tərk etdilər. İlkin aşağı əyildi, ölindeki qırıq şüşə parçası ilə Elxanın boğazını kəsdi.

-Polis, polis! Kəmək edin! - Xidmətçi qışqırıraq restoranın həyətinə tərəf qaçdı.

Bibixanımın üreyindən sancılar tutmuşdu. Təklilik onu üzümüş, arıqlamış, sifəti xəstə görkəmi almış, solmuşdu. Nəçə gün idi ki, dilinə də bir şey dəymirdi. Aclıq hissi də içində bütün hissələr kimi ölmüşdü. İndi onun solğun simasını görəndə, bəlkə də qorxardı. Üz ifadələrində ruhi xəstələrə bənzər cizgilər var idi. Baxışları tamam dəyişmişdi.

Adi adam üçün otağın havası pis olmasa da onun ruhu ilə uzlaşmada çox üfunətli, rütubətli və soyuq idi. Həyətdə düşdü. Bir müddət pilləkənin aşağı tərəfində oturdu, fikrə getdi. Həyətdə şən-şən oynayan nəvəsinin, səsi ilə həyətbacanı başına götürən Baharın gülüşünü, İmranın məzəli söhbətlərini, hətta İlkinə də xəyalından keçirdi. Üreyi yenə bərk sancdı. Amma ağlamadı. Daha göz yaşları da qurumuşdu. Həm də ağlamaqla nəyi qaytara bilərdi ki? Göz yaşları hər şeyi həll edib, asanlıqla yoluna qoya bilsəydi, insan hər çətin anında ağlardı. Pillekəndən aşağı - həyətdə düşdü. O tərəf-bu tərəfə dəli kimi baxır, nə işə axtırdır. Hə, yadına düşdü. Taxı üşüyürdü, ev soyuqdu. Evin arxasına keçdi. Taxtadan tikilmiş kiçik anbarın qapısını açıb içəri baxdı. Nə istədiyini heç özü də bilmirdi. Taxta rəflərə şüşə qablarla dolu olan mürəbbə, meyvə şirələri düzülürdü. Amma gördükləri onun üçün maraqlı deyildi. Birdən gözü kiçik odun hissəciklərinə sataşdı. Üşüdüyünü xatırlayıb odun parçalarının bir neçəsini götürüb yenidən evin qarşısına keçdi. Odunları ovcunda topalayıb pillələrlə yuxarı qalxdı. Başları hərənlərdi. Aşağı bir az büdrədi. Deyəsən, aclıq öz təsirini göstərirdi. Amma onun yemək yemək, heç yemək hazırlamaq belə üreyindən keçmirdi. Bəlkə də tez xəstələnmək, və ya ölmək üçün edirdi. Heç özü də bilmirdi. Təklilik, rüsvayçılıq, halsızlıq onun düşünmək yollarından də məhrum etmişdi. Nə istədiyini özü

də bilmirdi. Qaz sobasının ağzını açıb odun parçalarını zəif yanan şəffaf qazın üstünə atdı. Bir anlıq bədəni az da olsa isindi. (Qaz çox zəif olduğu üçün adətən evin yaxşı isinməsi üçün odundan da əlavə olaraq istifadə edirdilər) Elə sobanın yanında oturdu. Onun ruhu üşüyürdü. Onu isitmək çətin olsa da, buna cəhd edirdi. Artıq Bahar uşaqları, İmranı götürüb gedən gündən bəri Bibixanım bir gün də olsun öz yataq otağında gecələməmişdi. Elə burada - sobanın kənarında oturur, bəzən gecənin bir ələmində şirin yuxudan ayılıaraq İmranın həmişə mürgülediği divanda uzanar, yuxusuna davam edərdi. Bu geniş giriş otağından özizlərinin iyini alır, ona xoş gəlirdi. Bütün gününü elə buradaca keçirir, saatlarla həyətə baxan geniş aynabəndin önündə dayanıb, gözünü darvazaya zilləyirdi. Arxayın idi ki, Bahar qayıdacaq. Elə bir anda qayıdacağı ki, İmran da həmişəki kimi sağlam olacaq, yeriyə biləcək. Xoş ümidlərlə yaşayırdı Bəbixanım. Ümidini hələ itirməmişdi. Pəncərədən baxanda gözünə ararib İlkən də görünürdü. Onun da qayıdacağını təsəvvürəndə canlandırır. Bütün bu baş verən pis hadisələrdən sonra, bədənə yenidən bağışlanacağına, ailənin bir yerə toplaşaraq, xoşbəxt olacağına ümid edir, xəyallar qururdu.

Elə oturduğu yerdə - sobanın kənarında yuxuya getdi. Sobanın istiliyi yanaqlarına zöhr etmişdi. Sirlisifəti isti və parıltılı idi. Aclıq və halsızlıq, onun yuxusunu elə bil özü ilə harasa aparırdı. Çabalayıb, qaralıqdan canını qurtarmaq üçün qaçırdı. Birdən-birə ona uzanan iki əldən bərk-bərk yapışdı. Babası idi. Heç bir söz demədən ona baxıb, gülürdü. Əllərini Bibixanımın saçlarına çəkdi və onu bərk-bərk qucaqladı. İndi birlikdə əl-ələ tutub addımlayırdılar. Uzun, qaralıq küçələrdən keçərək nazik bir işıq xətti ilə geniş bir yola çıxdılar. Bibixanım babasının əlindən bərk-bərk tutmuşdu. Uzaqdan işıqlı bir yol görünürdü. Tez-tez addımlayıb, işığa doğru can atırdılar...

Qaz sobasının dəmi küləyin sözlərinə mahnı bəstələyirdi. Birdən-birə külək bərkidi və yenidən həzin-həzin əsdi. Amma musiqi kəsildi. Qırıq, köhnə vala benzəyən qaz nəmi otağa yayılırdı Bibixanımın yuxusuna bir az da şirinlik getirirdi...

Üz-gözü yenə də parıldıyırdı. Bir az keçdikdən sonra bu parıltı uzun donunun etəyindən yapışaraq hissə-hissə ətrafa yayılırdı. Kiçik odun çınqılı sobanın kiçik pəncərəsindən çıxılıb ilə döşəmənin üstündəki nimdaş palaza sıçradı. Kiçik alov yavaş-yavaş böyüyərək otağa yayılırdı. Bu alov Bibixanımın

xəyallarına qarışaraq burulub, burulub burulğan formasını aldı. Evi tüstü bürüdü. Bu tüstü Bibixanımın şirin yuxusuna mane olmamaq üçün burulğan formasında burularaq aynabəndin şüşələrindən cingilti səsle həyətə, oradan da küçüyə sürətli bir yol alıb, adamabənzər qara kölgələrlə havaya buxarlandı.

Səhər açıldı. İlkən polis idarəsinin rütubətli, müvəqqəti gözləmə otağındakı taxta çarpayıda uzanıb gözlerini tavana zilləmişdi.

Elixanın ölüm xəbərini eşidən Aynur uzun, qırmızı nişan donunu geyinərək, başına qara kəlağayı bağladı və asta-asta pillələrlə aşağı endi. Yavaş-yavaş parkda gəzişir və bu sözləri özü eşidəcək qədər pıçıldayırdı. "Mən özümü çox sevirem. Mən özümü çox sevirem..." Birdən-birə sürətlə qaçmağa başladı. Üzünü qarşısına çıxan ilk adama tutaraq: "Mən özümü çox sevirem, mən özümü çox sevirem. Ha-ha-ha..." qışqırır və bərkədən qəh-qəh çəkirdi. Onun bu halını görənələr isə qorxaraq kənara çəkildilər. O isə dayanmadan qaçır, dediyi sözləri təkrarlara qışqırır və bərkədən gülürdü. Bir müddət keçdikdən sonra, şəhər qəbiristanlığının həyətinə gəzişir, gülə-gülə ətrafa baxaraq təkrarlayırdı: "Mən özümü çox sevirem, mən özümü çox sevirem..." Amma onu bir cüt göz müşayiət edirdi. Dayanmadan ona sari irəliləyirdi. Onu izləyirdi. Bu, ona qarşı olan qərribə hissələri daim özündən uzaqlaşdırmağa çalışsa da, gizli hissələrini daha cilovlaya bilməyən, artıq ona qarşı hiss etdiklərini, hakimin xəstəsinin sağalmağı üçün bütün imkanlardan istifadə edən təcrübəsi ilə yox, ancaq və ancaq ona olan sevgi hissələrindən özündə unutmaz Fərruxun baxışları və addımları idi. Bu dəfə onu heç kəsə verə bilməzdi. Yox! Bu, mümkün deyildi. Bütün bacarığı, var gücü ilə çalışıb sağlamlasına, yenidən xoş həyata qayıtmasına səy göstərəcəkdə. Sağaldacaqdı Aynuru. Mütləq sağaldacaqdı...

...Yaşadıqları evi dəyər-dəyməzinə satan Lena isə Elçinlə birlikdə qatarla Bakıya gəlirdi.

...Gözellik salonunda işlər həmişəki kimi qaydasında idi. Tezədən bəri pürrengi çay demləyən Yeganə stolun üstündəki dəftərdə müştərilərin siyahısına baxırdı.

...Təkcə Bibixanım yuxudan oyanmadı. Gecədən bəri babasının əlindən tutaraq bir cıdırı işığa doğru yol gedirdi...

SON.